

ЗАХИСТ – РАЗОМ

Запобігання, пом'якшення та усунення
шкоди цивільному населенню

+ Система оцінки державної політики та практики

Подяка

Систему оцінки державної політики щодо запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню підготував Ден Маханті, представник Центру з питань захисту цивільного населення в умовах конфлікту (CIVIC), зі значним внеском від Сулеймана Мамутова, представника CIVIC Україна. Клер Сіммонс, представниця Центру з питань збройних конфліктів та кризових ситуацій юридичного факультету Ессекського університету провела правовий аналіз та підготувала додаток щодо джерел міжнародного права. Дослідження та аналіз для цього документу також провели Діна Есса, Джон Чапелл, Кларк Опп і Трейсі Ліндсі. Лі Саттон, Лорен Спінк, Марк Ліннінг, Віанні Бісімва, Адель Кабуо та Міхаель Матонгбада з CIVIC надавали фахові коментарі протягом всього процесу підготовки. Фінальна версія системи оцінки також відображає відгуки або внески від кількох експертів, з якими в процесі розробки проекту було проведено консультації, зокрема: Керрі Гайсман і Вілберт ван дер Зейден (PAX); Роб Грейс (Університет Брауна); та д-р Ларрі Льюїс, Закарі Голд та Памела Фабер (Центр аналізу військово-морських сил). Автор вдячний Кетрін Крамер, Тревору Кек, Джонатану Горовіцу та Ноаму Любелю за їхній огляд (але не вважає, що отримав їхнє схвалення). Команда CIVIC вдячна партнерам – Західноафриканській мережі з розбудови миру (WANEP) та Національному Комітету Товариства Червоного Хреста України – за тестування системи оцінювання в Нігері та Україні. Автор особливо вдячний Максін Олауссон зі Swedish Postcode Foundation за її підтримку та терпіння. Цей набір інструментів присвячено кожній організації громадянського суспільства, що відіграє роль у захисті цивільного населення від насильства та притягненні винних за завдання шкоди цивільним особам до відповідальності.

Методологія

Ця система намагається організувати ефективну державну практику щодо запобігання, пом'якшення та реагування на шкоду у чотири головні категорії та дві допоміжні категорії, використовуючи каталог ілюстративних індикаторів. Жодна система, що охоплює настільки широку тему, не могла б бути вичерпною або повною та такою, що представляла всі кроки, що є необхідними або найкраще могли б захистити цивільне населення від насильства в усіх випадках. У намаганні бути якомога повнішою, хоча і не вичерпною, ця система спирається на рекомендації з щорічних доповідей Генерального Секретаря із захисту цивільного населення, з 2009 по 2021 роки, разом з 100 іншими звітами та вказівними джерелами, що включають ті, що було створено Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, Центром з питань захисту цивільного населення в умовах конфлікту, PAX, Airwars, Офісом ООН з координації гуманітарних питань (UN OCHA), Міжнародний інститут миру, Центр Стімсона, Кожна втрата (Every Casualty) та багато інших, перелічених у додатку. Остання редакція цього документу заснована на аналізі автора, і будь-які помилки чи упущення належать лише автору. Система намагається виділити й організувати акценти, що повторюються, спільні погляди та сфери консенсусу, але не намагається розв'язати всі суперечливі погляди. Крім цього, автори не вважають, що кожна з цитованих організацій або ті, хто витратив час на перегляд системи, погодяться з кожною складовою змісту або структурою. Система була адаптована шляхом практичного застосування у партнерстві з WANEP у Нігері та Товариством Червоного Хреста України в Україні, де роботу було зупинено внаслідок російського вторгнення в Україну навесні 2022 року. Фінансова підтримка Swedish Postcode Foundation уможливила розробку та публікацію цієї системи оцінки.

ВСТУП

Держави мають широкий спектр можливостей для адаптації національного законодавства, державної політики, доктрини, системи підготовки і навчання, процедур та практики для більш ефективного захисту цивільного населення від наслідків війни¹. Ця система оцінки призначена надати громадянському суспільству та державам змістовний комплекс показників, що його можна використовувати для оцінки зобов'язань держави щодо захисту цивільного населення через заходи, які вона вживає або не вживає задля запобігання, пом'якшення та усунення шкоди².

Індикатори призначені для надання ілюстративного, а у найкращому випадку, репрезентативного комплексу кінцевих станів, але не вичерпних та таких, що не можуть бути застосовані у кожному контексті. Одночасно, зважаючи на той факт, що заходи, що їх вживають задля запобігання, пом'якшення та адекватного усунення шкоди цивільному населенню доповнюють та посилюють один одного, показники (та категорії) набувають додаткового сенсу, коли їх оцінюють спільно з іншими: національна політика без відповідних доказів її застосування на практиці, втрачає свою цінність, а доктринальні заходи, що їх вживають задля запобігання шкоди, втрачають свій захисний ефект, якщо держава робить недостатньо або проявляє бездіяльність, для розслідування причин або усунення шкоди.

Кожна категорія також надає умовний набір «рівнів» лідерства, що має на меті надати модельну формулу для оцінювання загальної ефективності держави у відповідній категорії та підкатегорії захисту, або навіть для порівняння відданості держави своїм зобов'язанням у порівнянні з іншими державами. Ці рівні можуть бути адаптовані до місцевого контексту, а також можуть надати змістовні підказки щодо того як держава або озброєний суб'єкт може прагнути до набуття рівня лідера у захисті цивільного населення.

- 1 Ця система оцінки не включає заходи щодо оцінки спроможності або інтересу держави виконувати свій позитивний обов'язок захисту населення від загроз насильства, а лише забезпечує, щоб всі ці заходи було реалізовано у спосіб, що мінімізують шкідливі побічні наслідки та захищають індивідуальні права людини, із врахуванням суспільної думки щодо надання послуг у сфері забезпечення безпеки, а також враховують альтернативи застосуванню сили під час реалізації зазначених заходів.
- 2 Ця система оцінки використовує термін «запобігання», що включає будь-який захід, що його вживають задля зменшення випадків завдання шкоди цивільному населенню або поширеності шкоди; «пом'якшення» включає заходи, що їх вживають для мінімізації ступеню шкоди перед, під час, та після операцій; і «усунення» включає обидва заходи, що їх вживають, щоб дослідити причини та наслідки шкоди, а також щоб усунути шкоду та її наслідки для осіб, що постраждали та громад.

Керівництво щодо рівнів лідерства:

76-100

Лідер: Проактивний і ефективний. Засоби та спроможності щодо захисту цивільного населення (ЗЦН) здебільшого включено до законодавства, державної політики, доктрини та практики.

51-75

На шляху до лідерства: Проактивний та ефективний час від часу, із частковим включенням засобів та спроможностей щодо ЗЦН до законодавства, державної політики, доктрини та практики. Має потужний потенціал або знаходиться на шляху до потенційного лідерства.

26-50

Безвідповідальний: Діє несистемно в окремих випадках або неефективно, інколи проявляє активність, а засоби і спроможності щодо ЗЦН здебільшого не є частиною державної політики, доктрини і практики.

0-25

Регресивний: Проявляє вороже ставлення та несприйняття в питаннях щодо практики ЗЦН; навмисно проявляє ігнорування або недбалість на практиці.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ

Система оцінки розроблена, щоб допомогти оцінити відданість держави захищати цивільне населення шляхом оцінювання державної політики та практики в чотирьох основних категоріях і на різних етапах конфлікту.

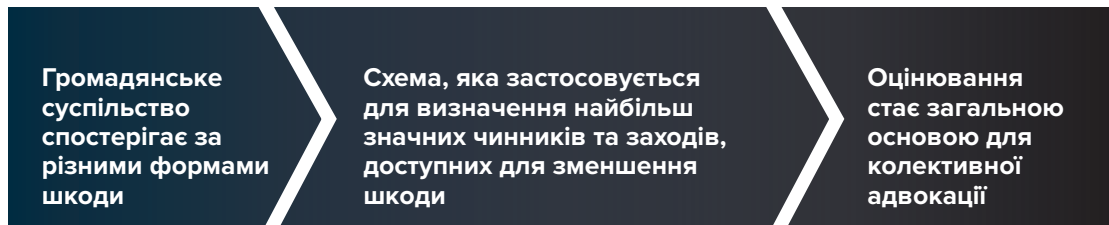
- 1. Внутрішні зобов'язання держави та структури, що сприяють їх виконанню (допоміжні структури):** національна система законодавства, державних політик та інші політичні ознаки державної підтримки, спрямованої на успіх заходів захисту цивільного населення. Ця категорія також включає умови, необхідні для забезпечення підзвітності сил безпеки державній політиці, а також для того, щоб діяльність влади була прозорою та підлягала громадському нагляду, включаючи залучення громадянського суспільства.
- 2. Запобігання та пом'якшення шкоди:** заходи, що вживаються під час планування та операцій, з метою запобігти шкоді та пом'якшити шкоду, яка виникає під час операцій або в результаті присутності та діяльності.
- 3. Реагування на випадки шкоди цивільному населенню (Звітування, Розслідування (дослідження деталей інциденту), Відстеження, та Ведення обліку):** наявні системи та процедури для виявлення, розслідування та відстеження шкоди цивільному населенню.
- 4. Компенсація та відшкодування:** Засоби, за допомогою яких держава забезпечує належне та ефективне відшкодування шкоди, заподіяної протиправною поведінкою, а також дискреційна компенсація, включаючи грошові та негрошові вирази співчуття.

Кожна категорія також надає до п'яти «ілюстративних показників» або бажаних кінцевих станів, які разом становлять змістовне відображення діяльності держави в цій категорії. Показники, представлені в цій системі, впливають із постійно повторюваної присутності в кількох авторитетних джерелах настанов щодо захисту цивільного населення та були підтверджені експертами, з якими консультувалися для цього інструментарію. Хоча ці показники покликані забезпечити загальну основу для оцінювання практики держав, вони аж ніяк не є вичерпними щодо заходів, які держави та їхні сили безпеки повинні або можуть вживати для захисту цивільного населення. Користувач може визначити, чи можна доповнити надані індикатори додатковими, іншими або більш конкретними індикаторами або навіть замінити їх взагалі. Крім того, користувач може зосередитися на певних категоріях, а не на всіх. Нарешті, система оцінювання надає користувачеві умовну базу для оцінювання рівня відданості держави своїм зобов'язанням щодо кожного набору показників, від рівня «лідера» у сфері захисту цивільного населення до «регресивного» рівня, коли способи дій суперечать інтересам захисту цивільного населення.

Два підходи:

- 1 Система може бути використана користувачем або коаліцією користувачів для визначення шляхів адаптації практики держави в напрямку ефективніших заходів щодо однієї або кількох спостережуваних форм шкоди або практик, які створюють ризик шкоди

(1) Оцінювання потреб на основі спостережуваних явищ:

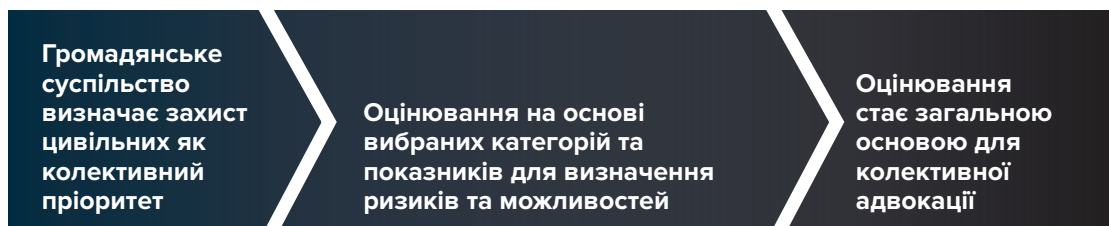

ПРИКЛАД:

Неурядові організації (НУО), що працюють у сфері розбудови миру, відзначають, що цивільні особи в районах, де вони працюють, зазвичай страждають від заходів із забезпечення безпеки (наприклад, комендантська година), тоді як в інших частинах країни НУО, які зосереджуються на правах людини, стурбовані тим, що цивільні особи не можуть повідомляти про шкоду, яку вони зазнали внаслідок заходів безпеки в їхньому районі. Використовуючи систему оцінювання, група НУО разом визначає найважливіші чинники та розробляє чіткий набір спільних пріоритетів, які усі можуть просувати, незалежно від сектора.

- 2 У будь-який час до або навіть на тлі участі держави в конфлікті, систему можна застосувати, щоб зрозуміти, де прогалини в державній практиці можуть становити ризики для цивільного населення, або, навпаки, щоб продемонструвати передову практику захисту цивільного населення в одній чи кількох категоріях – незалежно від того, вступає ця держава чи її сили безпеки у конфлікт чи ні.

(2) Оцінювання прогалин і можливостей:

ПРИКЛАД:

кілька країн активно планують посилити присутність міжнародних сил у спеціальній коаліції у партнерстві з місцевими силами безпеки для боротьби з озброєною опозицією. НУО використовують систему оцінювання, щоб визначити найбільш критичні ризики, які впливають із статус-кво, а також можливості коаліції запобігти шкоді та вжити заходів щодо неї.

Оскільки система розроблена для оцінювання практики держав як комплексної системи заходів, що підсилюють один одного, система оцінювання є **найбільш корисною для вжиття заходів щодо багатьох спостережних явищ або розробки стратегій адвокації, які охоплюють більше ніж одну категорію.**

Після визначення базового підходу систему оцінювання можна використовувати одним із кількох способів, залежно від місцевих потреб та контексту:

1. Як основу для інструменту вимірювання або критеріїв кількісного оцінювання:

Громадянське суспільство може запозичити категорії та показники, щоб розробити інструмент, за допомогою якого державну практику може бути оцінено на національному, географічному чи тематичному рівнях. Щоб використовувати систему як інструмент кількісного вимірювання, користувач може вибрати відповідні категорії та показники та призначити значення кожному (наприклад, 5 або 10 балів) і розробити оціночний лист для зведення остаточної «оцінки». Кількісно «оцінюючи» державу чи її сили безпеки, громадянське суспільство може визначити сфери, які найбільше потребують додаткової уваги у зусиллях з адвокації.

ПРИКЛАД:

Гуманітарні та правозахисні НУО використовують оцінювання, щоб кількісно «оцінити» політику та доктрину держави та її сил безпеки за 100-бальною шкалою (можливо 25 балів для кожної з чотирьох обраних категорій), щоб оцінити загальну відданість державної влади щодо захисту цивільного населення та визначення як прогалин, так і сфер можливостей.

2. Як основу для порівняльного оцінювання: користувачі можуть використовувати інструмент оцінювання для проведення порівняльного оцінювання державної практики однієї держави щодо інших держав або для порівняння державної практики у певних регіонах щодо інших. Використовуючи загальні показники та послідовну методологію для оцінки практики, користувач може визначити відносні сильні та слабкі сторони і зосередити зусилля з адвокації на сферах, що викликають найбільшу стурбованість.

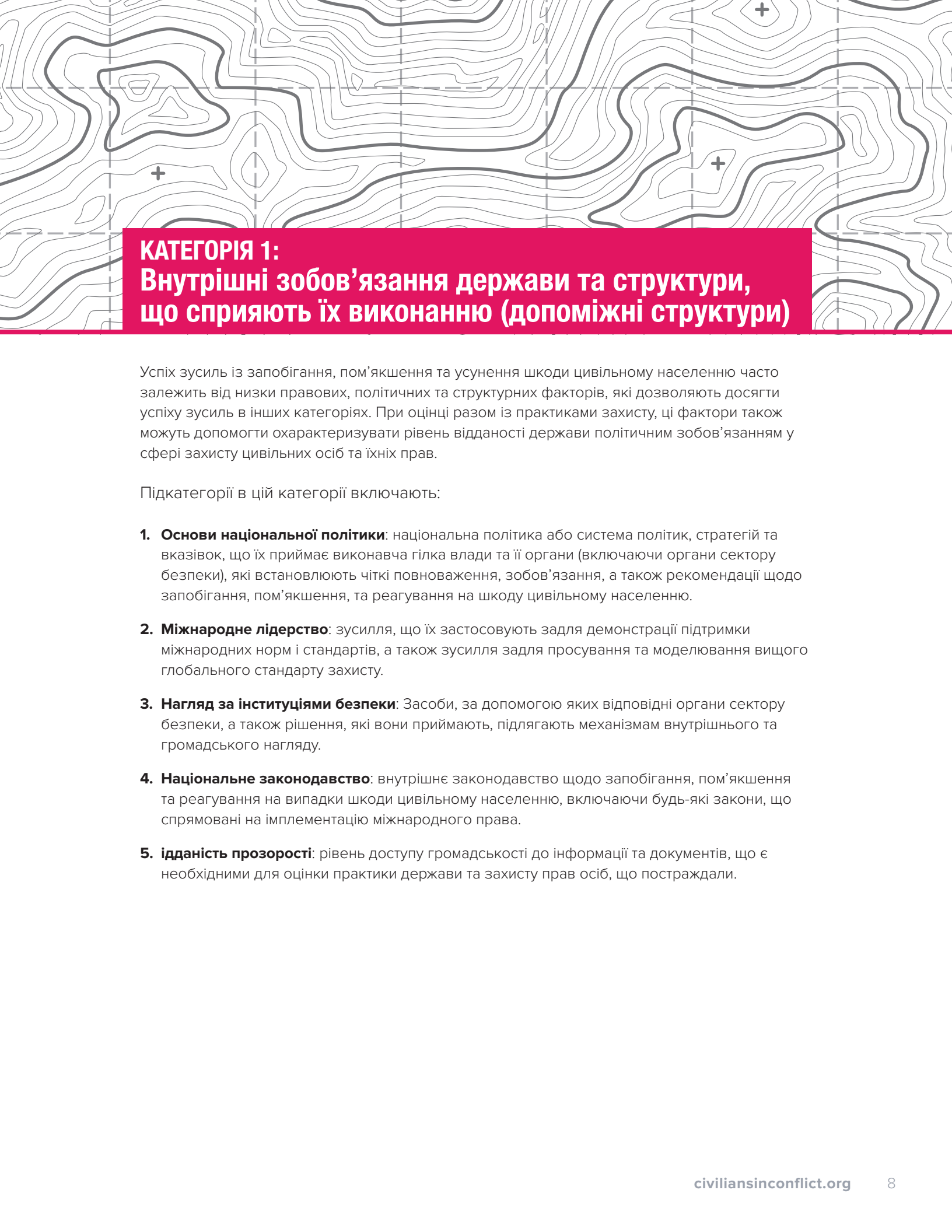
ПРИКЛАД:

НУО з чотирьох різних країн працюють разом, використовуючи показники з інструменту оцінювання та «зразкові рівні лідерства», щоб провести порівняльне оцінювання практики держав і визначити держави, які можна розглядати як «лідерів» у певних категоріях - і ті, які є явно «неприхильними», в інших – щоб сприяти просуванню вищого стандарту практики в усіх із них.

3. Як основу для якісного або цільового оцінювання: користувачі також можуть використовувати систему оцінювання частково або повністю як один із багатьох доступних ресурсів для проведення незалежного цільового аналізу одного або кількох аспектів державної практики.

ПРИКЛАД:

коаліція НУО вирішує оцінити політику та комплекс заходів і підхід уряду щодо розслідування та надання компенсації згідно з достовірними заявами про шкоду цивільному населенню. Опираючись на систему оцінювання та посилання з бібліографії, коаліція проводить якісне оцінювання та складає звіт із рекомендаціями щодо комплексу заходів.

КАТЕГОРІЯ 1: Внутрішні зобов'язання держави та структури, що сприяють їх виконанню (допоміжні структури)

Успіх зусиль із запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню часто залежить від низки правових, політичних та структурних факторів, які дозволяють досягти успіху зусиль в інших категоріях. При оцінці разом із практиками захисту, ці фактори також можуть допомогти охарактеризувати рівень відданості держави політичним зобов'язанням у сфері захисту цивільних осіб та їхніх прав.

Підкатегорії в цій категорії включають:

- 1. Основи національної політики:** національна політика або система політик, стратегій та вказівок, що їх приймає виконавча гілка влади та її органи (включаючи органи сектору безпеки), які встановлюють чіткі повноваження, зобов'язання, а також рекомендації щодо запобігання, пом'якшення, та реагування на шкоду цивільному населенню.
- 2. Міжнародне лідерство:** зусилля, що їх застосовують задля демонстрації підтримки міжнародних норм і стандартів, а також зусилля задля просування та моделювання вищого глобального стандарту захисту.
- 3. Нагляд за інституціями безпеки:** Засоби, за допомогою яких відповідні органи сектору безпеки, а також рішення, які вони приймають, підлягають механізмам внутрішнього та громадського нагляду.
- 4. Національне законодавство:** внутрішнє законодавство щодо запобігання, пом'якшення та реагування на випадки шкоди цивільному населенню, включаючи будь-які закони, що спрямовані на імплементацію міжнародного права.
- 5. Ідданість прозорості:** рівень доступу громадськості до інформації та документів, що є необхідними для оцінки практики держави та захисту прав осіб, що постраждали.

Основи національної політики

1.1

національна політика або система політик, стратегій та вказівок, що їх приймає виконавча гілка влади та її органи (включаючи органи сектору безпеки), які встановлюють чіткі повноваження, **зобов'язання**, а також рекомендації щодо запобігання, пом'якшення, та реагування на шкоду цивільному населенню. Ефективне виконання національної політики **може допомагати в інформуванні щодо відданості держави у сфері захисту цивільного населення**.

Національна політика:

держава прийняла національну політику щодо захисту цивільного населення та цивільних об'єктів.

Чітке формулювання політики:

Державна політика містить чіткі формулювання та зобов'язання щодо захисту цивільного населення.

Чіткі ролі та обов'язки:

Державна політика та план її впровадження включають чіткі ролі та обов'язки.

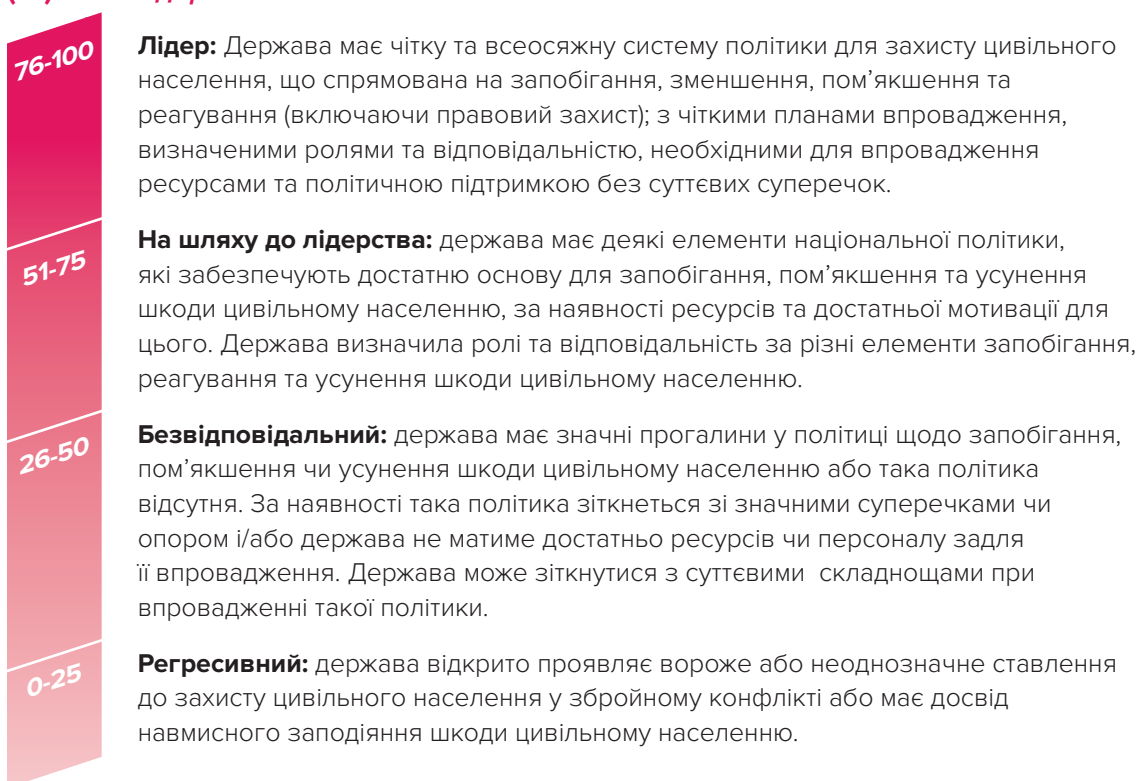
Чітке керівництво впровадження:

Державна політика включає або делегує відповідальність за розробку детального плану впровадження.

Бюджет та ресурси:

Фінансування, персонал та час виділяються на впровадження державних політик щодо захисту цивільного населення.

(1.1) Рівні лідерства:

Міжнародне лідерство

1.2

зусилля, що їх застосовують задля демонстрації підтримки міжнародних норм і стандартів, а також зусилля задля просування та моделювання вищого глобального стандарту захисту.

Обов'язкові міжнародні договори:

держава ратифікує міжнародні договори, що стосуються захисту цивільного населення, і імплементує їх у національному законодавстві.

Інші міжнародні договори щодо захисту цивільного населення:

держава підтримує та/або бере участь в інших угодах, що стосуються захисту цивільного населення, і необов'язкових до виконання зобов'язань (див. приклади в додатку).

Підтримка міжнародних правозахисних органів та механізмів звітності:

бере участь або підтримує роботу відповідних договірних та регіональних правозахисних органів та механізмів звітності.

Підтримує порядок денний у сфері захисту цивільного населення в ООН:

Активно підтримує захист цивільного населення (включаючи зменшення шкоди цивільному населенню) в ООН та через міжурядові органи ООН, наприклад, через підтримку мандата щодо захисту цивільного населення в миротворчих операціях ООН; за допомогою резолюцій, які спрямовані на привертання уваги або розв'язання проблем, що пов'язані із захистом; голосує за такі резолюції; готує письмові заяви або виступи на підтримку захисту цивільного населення на відповідних сесіях; та/або бере участь у групі друзів із захисту цивільного населення.

Регіональне або субрегіональне лідерство:

держава демонструє міжнародне лідерство у захисті цивільного населення через регіональні чи субрегіональні органи, наприклад, Африканський Союз чи АСЕАН.

(1.2) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Держава має значний досвід як ратифікації відповідних договорів без недопустимих застережень, так і підтримки інших важливих міжнародних домовленостей та декларацій. Держава підтримує та бере активну участь у регіональних та міжнародних правозахисних органах чи інших офіційних чи тимчасових багатосторонніх зусиллях щодо сприяння захисту цивільного населення. Держава підтримує або, як мінімум, уникає втручання в роботу міжнародних, національних або спеціальних механізмів звітності. Держава також регулярно й активно підтримує просування порядку денного захисту цивільного населення в Організації Об'єднаних Націй та через міжурядові органи та форуми ООН та/або зарекомендувала себе як регіональний чи субрегіональний лідер у сфері захисту цивільного населення.

51-75

На шляху до лідерства: Держава ратифікувала більшість, якщо не всі відповідні договори, і в основному робить це без недопустимих застережень. Держава має неоднозначний досвід підтримки чи участі в інших важливих угодах чи деклараціях, а також у сприянні чи підтримці захисту цивільного населення, але активно не протистояла їм і не втручалася. Держава загалом підтримує порядок денний щодо захисту цивільного населення в ООН, але не в якості лідера.

26-50

Безвідповідальний: навіть якщо держава має належний досвід ратифікації договору, вона доклала дуже мало зусиль для виконання або дотримання своїх договірних зобов'язань. Держава рідко приєднується (або взагалі не бере участь) до інших угод або навіть іноді виступає проти них чи втручається в них. Держава неоднозначно ставиться до порядку денного ООН щодо захисту цивільного населення.

0-25

Регресивний: держава активно виступає проти ключових міжнародних договорів чи окремих положень або демонструє кричущу байдужість/ігнорування їхнім вимогам. Держава регулярно втручається або виступає проти порядку денного ООН щодо захисту цивільного населення.

Нагляд за інституціями безпеки та реалізацією політик

1.3

Засоби, за допомогою яких відповідні органи сектору безпеки, а також рішення, які вони приймають, підлягають механізмам внутрішнього та громадського нагляду. Механізми нагляду можуть контролювати органи сектору безпеки, щоб гарантувати, що вони функціонують відповідно до законодавства та **державної політики, а також несуть відповідальність за свою діяльність та поведінку.**

Незалежний нагляд:

Зовнішні або незалежні наглядові органи здійснюють нагляд за сектором безпеки та впровадженню політики захисту цивільного населення.

Внутрішній нагляд:

Органи сектору безпеки мають ефективні органи внутрішнього нагляду та слідчі органи.

Підтримка нагляду:

Держава і сектор безпеки підтримують роботу громадських і внутрішніх наглядових і слідчих структур.

Підтримка громадянського суспільства:

Держава, включаючи цивільних і військових, регулярно або систематично взаємодіє з громадянським суспільством для обговорення та розв'язання питань щодо державної політики, практики та викликів у захисті цивільного населення.

Нагляд за дотриманням законодавства:

інститути, державна політика та практика безпеки, включаючи діяльність у сфері безпеки, підлягають належному законодавчому (наприклад, парламентському) нагляду, в ідеалі через спеціальний підзаконний комітет, робочу групу чи інший подібний орган.

(1.3) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Органи сектору безпеки підлягають ефективним формам внутрішнього та зовнішнього/громадського нагляду для забезпечення публічної підзвітності, прозорості та надання послуг. Інститути безпеки мають встановлений досвід проведення ефективних внутрішніх розслідувань. Громадянське суспільство відіграє активну роль, і відповідні державні органи сприяють цій ролі, надаючи канали, необхідні для залучення влади до розробки відповідної державної політики та розв'язання проблем, а також діючи відповідно до рекомендацій або надаючи зворотній зв'язок щодо того, чому рішення було або не було прийнято. Законодавча влада відіграє активну наглядову роль, в тому числі через спеціально призначений орган, що зосереджує увагу на відповідних питаннях.

51-75

На шляху до лідерства: Органи сектору безпеки підлягають внутрішньому та громадському нагляду, але нагляд здійснюється нерівномірно або непослідовно, або деякі форми нагляду менш ефективні чи надійні, ніж інші. Громадянське суспільство може брати участь у розв'язанні відповідних питань, що стосуються формування або виконання політики без зайвого втручання або обмежень, але доступ до відповідних державних органів може бути непередбачуваним або залежним від відносин чи конкретних питань. Законодавча влада інколи здійснює нагляд, але не зосереджує чи спеціально не приділяє час чи увагу відповідним питанням.

26-50

Безвідповідальний: Громадський нагляд за сектором безпеки слабкий, а внутрішні форми нагляду або корумповані (вразливі до впливу), або відсутні, або слабкі (наприклад, відсутня або недостатня політична підтримка, ресурси чи повноваження) та/або неефективні (наприклад, нездатні виконувати свої завдання через брак потужності). Законодавча влада не займається просуванням вищих стандартів задля запобігання, пом'якшення чи усунення шкоди або щодо прозорості. Громадянське суспільство може зіткнутися з деякими обмеженнями або не мати активних каналів для залучення відповідних державних органів до питань формування/виконання відповідної політики.

0-25

Регресивний: органи сектору безпеки не підлягають жодній формі ефективного громадського чи внутрішнього нагляду, і/або державні органи активно виступають проти та підривають роль наглядових органів. Громадянське суспільство стикається з серйозними правовими обмеженнями або адміністративним тягарем або взагалі не може займатися питаннями що стосуються державної політики у сфері безпеки.

Національне законодавство

1.4

закони та система законодавства (включаючи будь-які закони, підзаконні нормативно-правові акти), що стосуються запобігання, пом'якшення та реагування на випадки шкоди цивільному населенню, що спрямовані на виконання міжнародно-правових зобов'язань. Закони можуть встановлювати вимоги до державних органів щодо дотримання міжнародного права та щодо формування державної політики та практик, що мають на меті ефективніше запобігати, пом'якшувати та усувати шкоду.

Законодавство спрямоване на виконання положень та вимог міжнародного гуманітарного права (МГП):

держава прийняла законодавство, що має на меті імплементацію положень/вимог МГП.

Громадянське суспільство:

національне законодавство дозволяє і не обмежує довільно участь громадянського суспільства в процесах формування державної політики, включаючи політику безпеки.

Законодавство щодо захисту цивільного населення:

держава прийняла законодавчі заходи задля сприяння захисту цивільного населення, включаючи заходи щодо запобігання, мінімізації, реагування, засобів правового захисту та прозорості.

Воєнні злочини:

держава прийняла законодавство для криміналізації воєнних злочинів та інших серйозних порушень міжнародного права у національному законодавстві та переслідування осіб, що підозрюються у таких злочинах.

Законодавчий дозвіл:

Воєнні операції та заходи щодо співробітництва у сфері безпеки мають отримати дозвіл від законодавчого органу.

(1.4) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Держава ратифікувала відповідні міжнародні договори та прийняла законодавство, спрямоване на їхнє виконання, включаючи криміналізацію воєнних злочинів та серйозних порушень міжнародного права; також прийняла інші форми законодавства, спрямовані на покращення у запобіганні та реагуванні на шкоду, а також прозорості. Державні органи утримувалися від прийняття будь-яких нормативних актів, які б перешкоджали б громадянському суспільству брати участь у публічних обговореннях або залучати такі органи до розв'язання відповідних проблем.

51-75

На шляху до лідерства: Держава ратифікувала більшість відповідних міжнародних договорів, прийняла законодавство спрямоване на їхнє виконання, а також прийняла або активно розглядає прийняття одного чи декількох положень/нормативних актів, що регулюють запобігання, пом'якшення та реагування на шкоду цивільному населенню та прозорість. Державні органи утримувалися від прийняття будь-яких нормативних актів, які б перешкоджали б громадянському суспільству брати участь у публічних обговореннях або залучати такі органи до розв'язання відповідних проблем.

26-50

Безвідповідальний: Держава ратифікувала частину найбільш важливих міжнародних договорів і прийняла законодавство, спрямоване на їхнє виконання, але не вжила жодних кроків для прийняття додаткового законодавства з питань, що регулюють запобігання, пом'якшення та реагування на випадки шкоди цивільному населенню або щодо прозорості. Законодавство може обмежити громадянське суспільство у публічному обговоренні або щодо залучення державних органів у процеси розв'язання відповідних проблем.

0-25

Регресивний: Держава не ратифікувала найважливіші міжнародні договори та ігнорує чи толерує воєнні злочини чи серйозні порушення Женевських конвенцій, виключаючи їх із національного законодавства. Громадянське суспільство стикається зі значними перешкодами щодо участі в процесах формування державної політики через законодавство, що обмежує таку можливість.

Відданість прозорості

1.5

рівень доступу громадськості до інформації та документів, що є необхідними для оцінки практики держави та захисту прав осіб, що постраждали.

Оприлюднює правові позиції:

Держава оприлюднює та робить доступними правові підстави, як у національному, так і міжнародному праві, для будь-якого застосування летальної/смертоносною зброї, що може завдати шкоду цивільному населенню.

Публічна звітність:

органи сектору безпеки і оборони, інші відповідні державні органи повідомляють та надають інформацію про операції із підтримки безпеки (включаючи обґрунтування, статус та результати), які можуть призвести до шкоди.

ЗМІ та журналісти:

Права ЗМІ та журналістів під час висвітлення конфліктів та захисту цивільного населення захищені законом та втілюються на практиці.

Співпраця в галузі безпеки:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи розкривають характер і наміри своєї діяльності з міжнародного співробітництва в галузі безпеки, включаючи передачу зброї, домовленості про розміщення, співробітництво в галузі безпеки, що ґрунтується на зобов'язаннях або поза ними, або угоди про обмін розвідувальними даними, навчання і технічну допомогу та інші форми співпраці.

Свобода інформації:

держави (органи сектору безпеки і оборони) полегшує громадськості можливість шукати та мати доступ до публічної інформації/документів, особливо тих, що необхідні для здійснення або захисту їхніх прав, і регулярно публікує відповідну інформацію.

(1.5) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи проактивно розкривають інформацію про свою правову позицію та тлумачення, надають інформацію про свої операції з підтримки безпеки та свої партнерські відносини у сфері підтримки безпеки, а національне законодавство та державна політика гарантують свободу інформації, включаючи можливість пошуку та доступу до публічної інформації/документів. Винятки, що стосуються права на доступ до інформації, дуже звужені (наприклад, рішення суду чи інформація, розкриття якої може загрожувати громадській безпеці), і чітко встановлені законом. Відповідні органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи активно надають інформацію ЗМІ та роблять таку інформацію доступною для журналістів. У нечисленних випадках, коли вищезгадані органи не розкривають інформацію/документи, необхідні для реалізації або захисту прав, громадськість може звернутися до суду.

51-75

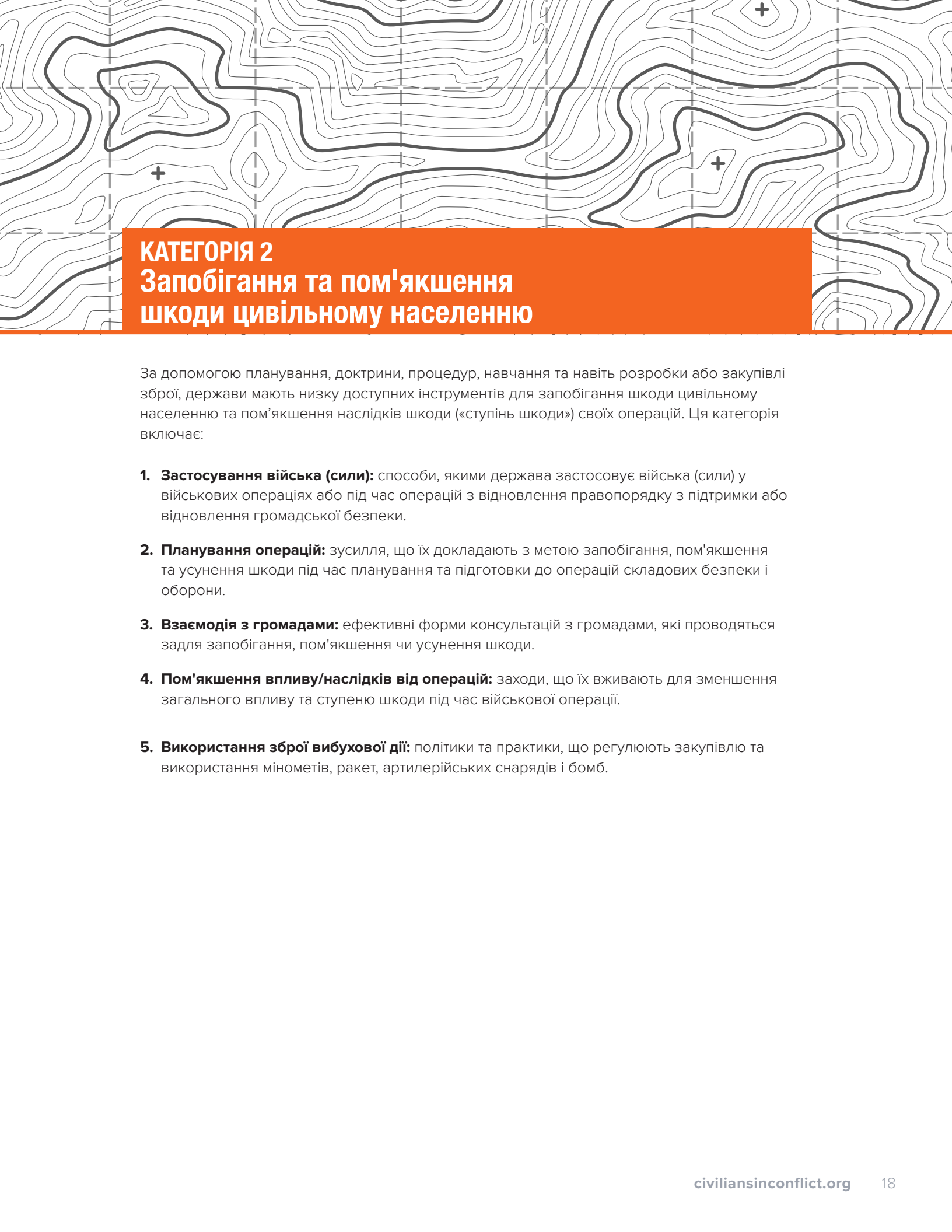
На шляху до лідерства: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи продемонстрували більшу готовність розкривати інформацію порівняно з минулим. Ці органи мають недавню історію прозорості і все частіше надають інформацію щодо значних деталей (наприклад, тих, які необхідні для громадських обговорень), що стосуються операцій з підтримки безпеки, партнерства. Вони також поширюють свої правові тлумачення і позиції з громадськістю та ЗМІ. Винятки, що стосуються права на доступ до інформації, дуже звужені (наприклад, рішення суду чи інформація, розкриття якої може загрожувати громадській безпеці), і чітко встановлені законом. Якщо зазначені державні органи активно не розкривають інформацію, що є необхідною для реалізації чи захисту прав, громадськість може звернутися до суду.

26-50

Безвідповідальний: У законі, на практиці чи в обох випадках, органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи не визнають права громадськості на доступ до інформації, що стосується державної політики та практик у сфері безпеки. Ці органи можуть розкривати деяку інформацію щодо правового тлумачення, державної політики або практики у сфері безпеки, але встановлюють суттєві обмеження на доступ громадськості до публічної інформації/документів, не обмежуючись лише тією інформацією, що може завдати серйозної шкоди в разі її розголошення. ЗМІ заборонено повідомляти про певні аспекти державної політики у сфері безпеки. Засоби правового захисту у суді можуть бути інколи доступними або взагалі відсутні.

0-25

Регресивний: держава активно обмежує будь-яку інформацію щодо своєї політики та практики у сфері безпеки від громадськості, за винятком тієї, яка оприлюднюється задля підтримки зв'язків з громадськістю. ЗМІ та/або громадськість переслідуються у кримінальних чи цивільних справах за підставами, що нечітко та розмито передбачені законом, за обговорення чи публікацію інформації про політику чи практику у сфері безпеки.

КАТЕГОРІЯ 2

Запобігання та пом'якшення шкоди цивільному населенню

За допомогою планування, доктрини, процедур, навчання та навіть розробки або закупівлі зброї, держави мають низку доступних інструментів для запобігання шкоди цивільному населенню та пом'якшення наслідків шкоди («ступінь шкоди») своїх операцій. Ця категорія включає:

- 1. Застосування війська (сили):** способи, якими держава застосовує війська (сили) у військових операціях або під час операцій з відновлення правопорядку з підтримки або відновлення громадської безпеки.
- 2. Планування операцій:** зусилля, що їх докладають з метою запобігання, пом'якшення та усунення шкоди під час планування та підготовки до операцій складових безпеки і оборони.
- 3. Взаємодія з громадами:** ефективні форми консультацій з громадами, які проводяться задля запобігання, пом'якшення чи усунення шкоди.
- 4. Пом'якшення впливу/наслідків від операцій:** заходи, що їх вживають для зменшення загального впливу та ступеню шкоди під час військової операції.
- 5. Використання зброї вибухової дії:** політики та практики, що регулюють закупівлю та використання мінометів, ракет, артилерійських снарядів і бомб.

Застосування сили:

2.1

способи застосування державою військ (сил) у воєнних операціях під час бойових дій або під час операцій з відновлення правопорядку задля підтримки або відновлення громадської безпеки відповідають міжнародному праву та стандартам.

Правова основа для застосування сили:

політика застосування військ (сил) здійснюється на підставі правової оцінки контексту та оцінці правових норм, включаючи міжнародно-правові, що підлягають застосуванню.

Визначення статусу:

у збройних конфліктах політика і практика чітко визнають, що всі особи вважаються цивільними, окрім тих хто а) є комбатантами б) є некомбатантами. У разі сумніву щодо визначення статусу, особа вважається цивільною. Цивільні особи можуть втратити цивільний захист від нападу, якщо вони є членами організованої збройної групи, яка виконує триваючу бойову функцію, або безпосередньо бере участь у бойових діях протягом усього часу такої участі. У разі сумніву, чи є особа цивільною особою, ця особа вважається цивільною.

Правила застосування зброї (Сухопутні війська):

Правила застосування зброї відповідають вимогам законодавства, включаючи зобов'язання, що витікають з міжнародного права. Складові сектору безпеки і оборони регулярно ознайомлені, проходять перевірку знань щодо правил застосування зброї та повинні мати із собою копію цих правил. Командири підвищують обізнаність щодо правил застосування зброї.

Дотримання МГП (цілевказання):

політика та правила застосування зброї, включаючи інструкції з визначення цілей, відповідають принципам розрізнення, пропорційності та передбачають вжиття запобіжних заходів із дотриманням мінімальних стандартів.

Дотримання міжнародного права у галузі прав людини:

Політика та правила застосування зброї, що регулюють застосування військ (сил) за межами бойових дій під час збройного конфлікту, включаючи політику щодо вогнепальної зброї, відповідають міжнародним стандартам прав людини.

(2.1) Рівні лідерства

76-100

Лідер: Органи державної влади використовують ефективну, засновану на фактах систему для визначення правової бази, що регулює застосування сили відповідно до міжнародного права. Складові сектору безпеки і оборони застосовують силу відповідно до чинного законодавства, та проходять регулярні навчання із законного застосування сили. Складові сектору безпеки і оборони дотримуються додаткової стриманості і тактичної витримки, застосовують силу як крайній захід, де це необхідно, для захисту цивільного населення. Під час збройного конфлікту складові сектору безпеки і оборони вважають всіх людей цивільними, за виключенням тих, кого законно і правильно віднесено до комбатантів (законна ціль); і за будь-яких обставин, крім ведення бойових дій, застосування сили відповідає міжнародним стандартам прав людини.

51-75

На шляху до лідерства: Органи державної влади використовують засновану на фактах систему для визначення правової бази, що регулює застосування сили відповідно до міжнародного права. Зазвичай складові сектору безпеки і оборони застосовують силу відповідно до чинного законодавства, та проходять регулярні навчання щодо законного застосування сили. Складові сектору безпеки і оборони інколи демонструють спроможність дотримуватися додаткової стриманості і витримки, та застосовують силу як крайній захід, де це необхідно, для захисту цивільного населення. Під час збройного конфлікту складові сектору безпеки і оборони вважають всіх людей цивільними, за виключенням тих, кого законно і правильно віднесено до комбатантів; і за будь-яких обставин, крім ведення бойових дій, застосування сили відповідає міжнародним стандартам прав людини.

26-50

Безвідповідальний: Органи державної влади помилково визначили правову базу, що регулює застосування сили або навмисно застосовують неправильний стандарт.

0-25

Регресивний: Органи державної влади демонструють кричуще нехтування міжнародним правом; застосовують силу безпідставно або навмисно проти цивільних осіб; органи сектору безпеки і оборони регулярно застосовують надмірну силу.

Планування операцій

2.2

зусилля, спрямовані на запобігання, пом'якшення та усунення шкоди під час планування та підготовки до безпекових операцій/операції об'єднаних сил.

Пріоритезує захист:

захист цивільних осіб і об'єктів цивільної інфраструктури є пріоритетним у плануванні та підготовці до воєнних операцій, та чітко відображено у доктринах, наказах та інструкціях. Відповідальний за планування особовий склад враховує досвід, пов'язаний із заподіянням шкоди цивільному населенню з поточних і попередніх операцій, щоб визначити найкращі практики та напрямки вдосконалення.

Оцінює об'єкти цивільної та критичної інфраструктури:

позначає на карті та забезпечує інвентаризацію об'єктів, споруд, обладнання, приміщень або районів із захищеним статусом до початку операцій та обмежує операції, що можуть порушити роботу об'єктів критичної інфраструктури та систем або пошкодити їх, включаючи об'єкти кіберінфраструктури подвійного призначення та об'єкти цивільної інфраструктури.

Передбачає настання супутньої шкоди:

Під час планування, навчання, інструктажів та особливо при плануванні використання зброї вибухової дії, складові сектору безпеки і оборони передбачають та оцінюють потенційні непрямі (а також більш довгострокові) наслідки, що їх може бути спричинено внаслідок бойових дій, включаючи вплив на здоров'я та переміщення.

Підготовка та навчання:

Складові сектору безпеки і оборони пройшли підготовку щодо всіх процесів, спрямованих на запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню. До навчального процесу залучено цивільне населення, громадянське суспільство та гуманітарні організації, а навчальна програма враховує їх позиції.

Оцінка цивільного середовища (спосіб життя, побут, тенденції) та демографії:

Особовий склад, що відповідає за планування, включає до планування достовірний та актуальний аналіз цивільного середовища та інформацію щодо наявності/переміщення вразливих груп населення, зокрема дітей, людей з інвалідністю, та інших груп, що піддаються особливому ризику з інших причин.

Врахування інклюзивності:

Складові сектору безпеки і оборони проводять проактивні консультації та враховують позиції та бачення цивільних та лідерів громад, що постраждали від збройного конфлікту, представників громадянського суспільства, громадських організацій та міжнародних організацій.

(2.2) Рівні лідерства

76-100	Лідер: Органи державної влади послідовно дотримуються зобов'язань із захисту цивільного населення. Це простежується у високому рівні включення до процесів підготовки та планування операцій щодо запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню, а також відображення цих компонентів у доктрині. Процес планування пріоритезує цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури, що включає ідентифікацію інфраструктури та регулярне оновлення інформації щодо обмежень при визначенні цілей. Політика, плани, доктрина та навчання враховують потенційний вплив/наслідки операцій, що їх можна обґрунтовано передбачити, на цивільне населення, об'єкти цивільної інфраструктури, інші системи навколишнього середовища та охорони здоров'я. Процес планування також передбачає уточнення та врахування позицій цивільних осіб, неурядових і міжнародних організацій.
51-75	На шляху до лідерства: Органи державної влади/складові сектору безпеки і оборони демонструють високий інтерес до захисту цивільного населення при плануванні та підготовці операцій, та/або продемонстрували покращений рівень включення у планування питань, що пов'язані із захистом цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури. Складові сектору безпеки і оборони запроваджують певні заходи, зокрема ідентифікацію та інвентаризацію об'єктів цивільної інфраструктури, навчання та оцінку поведінки цивільного населення задля зменшення шкоди.
26-50	Безвідповідальний: Органи державної влади/складові сектору безпеки і оборони демонструють низький інтерес або його відсутність щодо включення питань захисту цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури в процеси планування та підготовки воєнних/безпекових операцій.
0-25	Регресивний: Політика або практика органів державної влади демонструють навмисне ігнорування та нехтування щодо включення в процес планування та підготовки операцій питань захисту цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури.

Взаємодія з громадами

2.3

Ефективні форми консультацій з громадами, що їх запроваджено задля запобігання, пом'якшення або усунення шкоди.

Механізми захисту на рівні громад:

Складові сектору безпеки і оборони відкриті до обговорення проблем захисту з громадами. Складові сектору безпеки та оборони визнають, що цивільні є експертами щодо ситуації, в якій вони перебувають та можуть авторитетно відстоювати свою позицію з питань, що стосуються їхнього захисту. Заходи, що їх запроваджують задля більш ефективного захисту цивільного населення та протидії загрозам насильства (що виникають і внаслідок безпосередньої присутності сил сектору безпеки та оборони, і від інших учасників збройного конфлікту), ґрунтуються на потребах, що їх виражено громадами, що постраждали від збройного конфлікту у спосіб, що дозволяє неупереджений захист індивідуальних прав.

Інклюзивна взаємодія:

взаємодія з громадами є всеохоплюючою та максимально відображає позиції різних груп, що передбачає участь представників різної статі, віку, релігій, етнічних груп та осіб з інвалідністю.

Дотримання принципу нейтральності.

органи державної влади поважають та зберігають право цивільного населення у громадах не бути офіційно визнаними стороною у конфлікті.

Інформування громад:

Складові сектору безпеки і оборони оперативно інформують представників/лідерів громад про ролі, обов'язки та структуру своїх сил в районі розташування, характер і мету операцій, а також про будь-які можливі збої у господарській діяльності, постачанні товарів, роботи громадського транспорту або інших важливих змін. Складові сектору безпеки та оборони надають відповідь (зворотний зв'язок) щодо будь-яких дій, що їх вжито або бездіяльності у відповідь на звернення/пропозиції осіб/громади.

Дотримання принципу «не нашкодь»:

Складові сектору безпеки і оборони проводять оцінку та враховують потенційні ризики взаємодії з громадами та вживають заходи задля зниження цих ризиків.

(2.3) Рівні лідерства

76-100	Лідер: Складові сектору безпеки і оборони пріоритезують інтереси, проблеми та пріоритети громад при плануванні та проведенні безпекових операцій/операції об'єднаних сил та забезпечує, щоб його дії стосовно громад та взаємодія з ними відповідали принципу «не нашкодь». Заходи щодо стримування загроз цивільному населенню вживають на прохання громад відповідно до їх побажань та без дискримінації будь-якої групи всередині громади. Взаємодія є інклюзивною та прозорою.
51-75	На шляху до лідерства: Складові сектору безпеки і оборони мають високу репутацію та можуть продемонструвати декілька свіжих прикладів ефективної взаємодії з громадами. Складові сектору безпеки і оборони враховують потенційні ризики взаємодії для громад та вживають ефективні заходи задля їх зменшення.
26-50	Безвідповідальний: Складові сектору безпеки і оборони докладають мало зусиль задля врахування у плануванні або проведенні операцій потреб, пріоритетів та інтересів громад. Дії або методи складових сектору безпеки і оборони щодо взаємодії можуть створювати ризики завдання шкоди цивільному населенню/громадам.
0-25	Регресивний: Діяльність/методи складових сектору безпеки і оборони щодо взаємодії завдають шкоди громадам або регулярно піддають їх небезпеці

Пом'якшення негативного впливу (шкоди) при проведенні операцій

2.4

Заходи, що їх вживають задля зменшення впливу та ступеню шкоди операцій (операції об'єднаних сил).

Захист цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури:

Складові сектору безпеки і оборони вживають ефективні заходи під час операцій, в тому числі під час динамічного визначення цілей з метою захисту цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури, особливо інфраструктури, що є необхідною для функціонування медичних послуг, телекомунікацій та кібер систем, водопостачання та санітарії, систем транспорту, систем харчування та освіти.

Мінімізація ризиків у сфері захисту під час конкретних військових операцій:

Військові операції, зокрема стабілізаційні дії, діяльність у контрольно-пропускних пунктах та запровадження комендантської години, здійснюються у спосіб, щоб захистити права та мінімізувати негативний вплив на надання послуг у сфері охорони здоров'я, а також освіти та продовольчі системи.

Постійна оцінка та покращення:

складові сектору безпеки і оборони здійснюють постійну оцінку впливу операцій і присутності військових об'єктів на цивільне населення та використовують отриману інформацію для коригування операцій. Підрозділи, що задіяні у плануванні операцій, аналізують уроки щодо завдання шкоди цивільному населенню з поточних та попередніх операцій (зокрема шляхом врахування думок цивільних осіб, які постраждали та відповідних неурядових/міжнародних організацій), задля визначення передового досвіду та сфер, які необхідно поліпшити.

Чіткі комунікації:

попередження та інструкції цивільним особам під час операцій є чіткими, доступними та можливими для виконання.

Пасивний захист:

Складові сектору безпеки і оборони, наскільки це можливо, зберігають присутність, засоби та обладнання подалі від цивільного населення та проводять операції у спосіб, що створює найменші ризики для цивільного населення.

(2.4) Рівні лідерства

76-100	Лідер: Органи державної влади чітко дотримуються зобов'язань із захисту цивільного населення, що легко простежити в політиці та зусиллях, що їх спрямовано на пом'якшення впливу/наслідків своїх операцій на цивільних осіб, громади, систему та об'єкти цивільної інфраструктури. Органи державної влади мають політику або регулярно оцінюють вплив своїх операцій, в тому числі шляхом залучення громади або громадянського суспільства, де це необхідно, і вживають ефективні заходи для коригування своїх операцій.
51-75	На шляху до лідерства: Органи державної влади демонструють належне, але подекуди нерівномірне дотримання зобов'язань із захисту цивільного населення, що відображено у заходах, які він вживає для пом'якшення впливу/наслідків від своїх операцій, або нещодавно продемонстрував поліпшення в цій сфері.
26-50	Безвідповідальний: Органи державної влади демонструють низьку зацікавленість щодо пом'якшення впливу/наслідків своїх операцій та докладають мінімум зусиль або взагалі не вживають заходи для коригування операцій, коли отримують інформацію про шкоду, що її завдано внаслідок операцій.
0-25	Регресивний: Органи державної влади регулярно завдають шкоду цивільному населенню або об'єктам та системам цивільної інфраструктури (заклади освіти та охорони здоров'я) та переслідують цивільних осіб, що намагаються висвітлити питання щодо захисту цивільного населення.

Використання зброї вибухової дії

2.5

політика та практики, що регулюють закупівлю та використання мінометів, ракет, артилерійських снарядів і бомб.

Вибір і придбання:

Держава утримується від придбання зброї, якщо її звичайне або очікуване використання заборонено МГП або будь-яким іншим актом/стандартом міжнародного права, і серйозно враховує можливість пом'якшення шкоди цивільному населенню під час придбання або прийняття систем озброєння.

Наявність і використання високоточної зброї:

Складові сектору безпеки і оборони закуповують високоточне озброєння та/або системи озброєння із зниженою вибуховою дією та меншим утворенням осколків і регулярно переглядають використання високоточної зброї для оцінки наслідків її використання.

Зброя вибухової дії у населених районах:

Політичне керівництво зобов'язується не використовувати зброю вибухової дії з великою зоною можливого ураження у густонаселених районах, а інструкції (наприклад правила застосування зброї) передбачають заборону використання зброї вибухової дії з великою зоною можливого ураження у густонаселених районах.

Заходи щодо пом'якшення шкоди:

складові сектору безпеки і оборони вживають заходи для зменшення шкоди від вибухівки та боєприпасів, зокрема обмежують використання авіаційних боєприпасів та непрямого вогню, проводять точну оцінку населених районів, рівня супутньої шкоди та застосовують правила мінімальної безпечної відстані.

Вибухонебезпечні пережитки війни (ВПВ):

складові сектору безпеки і оборони вживають запобіжні заходи для захисту цивільного населення від ВПВ, зокрема шляхом фіксації та збереження інформації щодо використання боєприпасів, щоб полегшити маркування, очищення та вилучення, а також знищення будь-яких снарядів/предметів, що не спрацювали на території, яку вони контролюють. У разі обмеженої спроможності, органи державної влади/складові сектору безпеки і оборони надають доступ іншим організаціям, щоб полегшити зусилля, що їх вживають, щоб знайти та знищити ВПВ.

(2.5) Sample Leadership Tiers:

76-100

Лідер: Держава дотримується і демонструє виконання зобов'язань щодо невикористання зброї вибухової дії з великою зоною можливого ураження у населених/густонаселених районах та підтримує міжнародні зусилля, закликаючи всі інші держави слідувати цьому прикладу. Складові сектору безпеки і оборони розвинули і мають технічні можливості та процедури з визначення цілей, необхідні для зменшення шкоди цивільному населенню та об'єктам цивільної інфраструктури, і регулярно переглядають потенційні наслідки від застосування високоточної зброї, щоб забезпечити відповідність бажаним критеріям вибірковості. Складові сектору безпеки і оборони прийняли і вміло вживають інші заходи щодо пом'якшення, включаючи, наскільки це можливо, обмежене використання авіаційних боєприпасів; забезпечення мінімальної безпечної відстані; оцінку супутньої шкоди тощо.

51-75

На шляху до лідерства: Держава взяла зобов'язання обмежити використання зброї вибухової дії у населених районах. Складові сектору безпеки і оборони мають певну спроможність використовувати високоточні керовані боєприпаси та вміло застосовують інші методи та процедури пом'якшення, щоб забезпечити відповідність бажаним критеріям вибірковості. Якщо сили органів сектору безпеки і оборони не в змозі придбати високоточну зброю, вони застосовують інші заходи (наприклад, процедури з визначення цілей та оцінка супутньої шкоди), щоб зменшити шкоду внаслідок використання зброї вибухової дії.

26-50

Безвідповідальний: Держава не бере на себе зобов'язань уникати або навіть обмежувати використання зброї вибухової дії в густонаселених районах. Держава закуповує і утримує лише звичайні ("тупі") боєприпаси, і має небагато політик, методів чи інструкцій, що їх спрямовано на зменшення шкоди.

0-25

Регресивний: Держава використовувала або використовує зброю вибухової дії в густонаселених районах і не вживає заходи щодо пом'якшення наслідків/шкоди.

КАТЕГОРІЯ 3:

Реагування на випадки шкоди цивільному населенню (Звітування, Розслідування (дослідження деталей інциденту), Відстеження, та Ведення обліку)

Належне усунення наслідків шкоди; вивчення випадків заподіяння шкоди для зміни тактики та процедур (наказів, інструкцій); забезпечення поінформованості громадськості, що реагування на випадки шкоди цивільним вимагає від держав запровадження систем та процедур задля виявлення, розслідування (дослідження деталей інциденту) та відстеження такої шкоди. Ці системи також мають бути взаємодоповнюючими та сумісними з державною або міжнародною практикою. Цей розділ складається з п'яти пов'язаних підкатегорій:

- 1. Звітування про випадки шкоди цивільному населенню та первинна оцінка:** механізми, за допомогою яких держава сприяє зовнішнім звітам (наприклад, від неурядових організацій або цивільних) та заохочує внутрішні звіти та проводить первинну оцінку фактів та достовірності.
- 2. Розслідування випадків шкоди цивільному населенню:** офіційні розслідування (адміністративні або кримінальні), які можуть бути використані для з'ясування фактів, розуміння причини шкоди, та сприяти належному реагуванню та/або засобам правового захисту і навіть для виправдання.
- 3. Відстеження шкоди цивільному населенню:** внутрішній процес органів сектору безпеки або оборони, за допомогою якого озброєний підрозділ збирає та аналізує дані про випадки шкоди цивільному населенню за для більш ефективного запобігання, пом'якшення та усунення шкоди в майбутньому.
- 4. Публічна звітність та прозорість:** системи та процедури для забезпечення обізнаності громадськості та інституцій, що здійснюють громадський нагляд, про шкоду цивільному населенню, а також для захисту права потерпілих на використання засобів правового захисту.
- 5. Ведення обліку шкоди цивільному населенню:** системи та процеси для ведення обліку шкоди, що її заподіяно цивільному населенню (часто смертей і поранень) для обліку загиблих, поранених і зниклих безвісти на війні, часто шляхом залучення установ у сфері охорони здоров'я (наприклад, морги), неурядових або міжнародних організацій.

Звітування про випадки шкоди цивільному населенню та первинна оцінка

3.1

Механізми, за допомогою яких держава сприяє зовнішнім звітам і заохочує внутрішні звіти та проводить первинну оцінку фактів і достовірності.

Сприяє отриманню звітів:

Державні органи сприяють отриманню інформації про випадки заподіяння шкоди від цивільних осіб, громадянського суспільства та інших свідків, за допомогою усталених і прозорих протоколів для звітування. Під час оцінки повідомлень про шкоду військові консультуються з гуманітарними та/або правозахисними організаціями.

Усуває перешкоди для звітності:

канали для отримання зовнішніх звітів передбачають і враховують проблеми та бар'єри (включаючи мову, культуру та доступ), з якими стикаються окремі особи чи організації при підготовці звітів.

Внутрішня звітність:

політика вимагає і заохочує внутрішнє звітування про всі випадки заподіяння шкоди цивільному населенню.

Здійснює оцінку всіх звітів:

військові серйозно ставляться до всіх повідомлень про втрати серед цивільного населення (загибель або поранення) та проводять первинну оцінку всіх зовнішніх звітів.

Звіти компетентному органу:

звіти про випадки шкоди цивільному населенню та потенційні правопорушення передаються компетентному органу для подальшого розслідування за встановленою процедурою.

(3.1) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Державні органи (складові сектору безпеки і оборони) мають значний досвід у забезпеченні належної уваги до будь-яких зовнішніх (із зовнішніх джерел) та внутрішніх звітів про шкоду цивільному населенню. Здійснюється оцінка таких повідомлень щодо необхідності подальшого розслідування, а також інтеграція у процеси відстеження та аналізу шкоди для виявлення тенденцій і закономірностей. Звітність заохочується та стає можливою завдяки встановленим, прозорим та доступним протоколам для звітування, а також доповнюється шляхом активної взаємодії з громадянським суспільством.

51-75

На шляху до лідерства: Державні органи/органи сектору безпеки і оборони відкриті для отримання зовнішніх повідомлень про випадки заподіяння шкоди цивільному населенню, навіть якщо вони активно не сприяють отриманню таких звітів; або виявили бажання покращити звітні процедури. Відповідні органи розслідують більшість повідомлень, що можуть свідчити про випадки заподіяння шкоди цивільному населенню.

26-50

Безвідповідальний: Державні органи (складові сектору безпеки і оборони) не заохочують і не сприяють внутрішнім чи зовнішнім звітам про шкоду цивільному населенню, крім тих, що чітко відповідають ознакам кримінального правопорушення. Зовнішні звіти або претензії зазвичай відхиляються.

0-25

Регресивний: Державні органи (складові сектору безпеки і оборони) не оцінюють жодних звітів про випадки заподіяння шкоди цивільному населенню, включаючи правопорушення або навіть систематично мстяться (карають) тих, хто звітує.

Розслідування

3.2

офіційні розслідування (адміністративні або кримінальні), які можуть бути використані для з'ясування фактів, розуміння причин шкоди, та сприяти належному реагуванню та/або засобам правового захисту і навіть для виправдання.

Розслідує всі достовірні звіти.

Державні органи / органи сектору безпеки і оборони швидко розслідують всі повідомлення, що можуть свідчити про заподіяння шкоди цивільному населенню незалежно від того, чи доведено факт порушення міжнародного права. Держоргани отримують відповідну інформацію з усіх внутрішніх і, наскільки це можливо, зовнішніх джерел.

Проводить опитування свідків та відвідування місця події:

слідчі відвідують місця та/або опитують свідків, або зазначають причини, що обумовлюють неможливість здійснення вказаних дій.

Захист свідків і потерпілих:

вживає ефективних заходів для захисту конфіденційності та безпеки свідків, потерпілих під час здійснення оцінки, розслідування та судового розгляду. Особи, які повідомляють про випадки цивільної шкоди, не піддаються будь-якому покаранню або репресіям внаслідок повідомлення чи участі в розслідуваннях.

Звіти про розслідування.

Звіти про розслідування включають опис процесу, що було застосовано, докази, які були використані (включаючи показання свідків), а також рекомендації задля запобігання повторенню випадків цивільної шкоди.

Кримінальне розслідування:

випадки заподіяння шкоди цивільному населенню, що можуть вказувати на вчинення кримінального правопорушення, спрямовуються до незалежного, неупередженого органу, уповноваженого розслідувати кримінальні правопорушення.

(3.2) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Держава демонструє свою готовність відповідати за вчинення шкоди цивільному населенню шляхом проведення надійних та ефективних (ретельних і оперативних) адміністративних розслідувань, що достатньо забезпечені ресурсами і за допомогою добре налагодженого процесу передачі потенційних кримінальних правопорушень до незалежного органу, уповноваженого розслідувати випадки шкоди цивільному населенню. Державна політика закликає розслідувати будь-які випадки заподіяння шкоди, щоб запобігти виникненню випадків шкоди цивільним особам у майбутньому та істотним порушенням міжнародного права.

51-75

На шляху до лідерства: Держава має значний досвід проведення ефективних адміністративних розслідувань, що базуються на повідомленнях про заподіяння шкоди цивільному населенню або покращує такий досвід та має чіткий процес і певну історію передачі справ, що містять ознаки кримінального правопорушення, до незалежного органу, уповноваженого розслідувати вказані справи.

26-50

Безвідповідальний: Уповноважені державні органи не вимагають проводити адміністративні розслідування достовірних повідомлень про заподіяння шкоди цивільному населенню та/або не проводять розслідування.

0-25

Регресивний: Держава не розслідує жодних повідомлень про шкоду цивільному населенню, включаючи ті, що вказують на можливі правопорушення, і, ймовірно, карає тих, хто висуває претензії або повідомляє про випадки шкоди цивільному населенню.

Відстеження шкоди цивільному населенню

3.3

внутрішній процес органів сектору безпеки і оборони, за допомогою якого такі органи збирають та аналізують дані про випадки заподіяння шкоди цивільному населенню, щоб ефективніше запобігати, пом'якшувати/мінімізувати та усувати таку шкоду в майбутньому.

Механізм відстеження:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи мають або планують ресурси, засоби, персонал та системи, що є необхідними для відстеження випадків шкоди цивільному населенню, тобто задля системного збору та аналізу шкоди та надання рекомендацій для покращення захисту цивільного населення.

Відстеження для зменшення шкоди:

чітка і заявлена мета механізму відстеження, що закріплені у державній політиці та демонструються на практиці – запобігання, пом'якшення/мінімізація та усунення шкоди.

Аналіз:

Механізм відстеження створений і працює у такий спосіб, щоб готувати змістовний аналіз та висновки, що використовуються командуванням з метою зміни тактики або процесів.

Взаємодія з механізмами розслідування та ведення обліку:

механізми відстеження ефективно взаємодіють з іншими механізмами та процедурами щодо реагування на випадки заподіяння шкоди цивільному населенню.

Документування:

механізми відстеження шкоди мають надійний доступ до точної інформації та достатньо детальних документів про військові операції (переміщення військ, авіаудари, звіти про випадки шкоди).

(3.3) Рівні лідерства:

76-100

Лідер: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи збирають та аналізують звіти про втрати серед цивільних осіб, щоб запобігти чи пом'якшити шкоду цивільному населенню шляхом зміни політики, процедури чи тактики. Відстеження міцно вбудовано в політику та доктрину поточних та майбутніх операцій. Механізми відстеження забезпечені достатніми ресурсами, підтримуються командуванням і доступом до необхідної інформації. Механізм(и) відстеження синхронізовані з процесами первинної оцінки та розслідувань (кримінальних чи адміністративних) і відповідними механізмами реагування, наприклад компенсаціями (amends) та відшкодування шкоди.

51-75

На шляху до лідерства: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи мають певну (свіжу) практику відстеження випадків шкоди цивільному населенню або звітів, що мають на меті зміну політики, процедур або тактики. Відповідні органи продемонстрували відданість впровадженню ефективної процедури відстеження в будь-які майбутні операції за допомогою політики чи доктрини.

26-50

Безвідповідальний: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи не відстежують випадки заподіяння шкоди цивільному населенню і не мають/не розробляють плани щодо запровадження процедур з відстеження випадків шкоди цивільному населенню в майбутніх операціях.

0-25

Регресивний: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи активно приховують або ускладнюють доступ до інформації про шкоду цивільному населенню.

Публічна звітність та прозорість

3.4

системи та процедури для забезпечення достатньої обізнаності громадськості та інституцій, що здійснюють громадський нагляд, про шкоду цивільному населенню, а також для захисту права осіб, що постраждали, на доступ та використання засобів правового захисту. Інформація може бути обмежена або відредагована з міркувань захисту конфіденційності осіб, що постраждали, збереження таємниці слідства, або міркування забезпечення національної безпеки. Проте відповідні органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи не повинні зловживати вказаними причинами та мають забезпечувати можливість їхнього перегляду.

Критерії оцінки:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи оприлюднюють критерії, за якими вони оцінюють достовірність зовнішніх звітів про випадки заподіяння шкоди цивільному населенню та оприлюднюють свої оцінки достовірності коли це є можливим.

Обмін інформацією з особами, що постраждали:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи діляться інформацією щодо стадії розслідування з особами, що постраждали або найближчими родичами.

Публічне оприлюднення процесу та записів:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи публікують інформацію про процеси розслідування та записи для громадськості, коли це є можливим. Ці органи також оприлюднюють критерії щодо визначення людини, яка постраждала, вважається цивільною особою. Вказані органи оприлюднюють інформацію щодо процесів оцінки відповідності операцій стандартам пропорційності.

Звітування про втрати серед цивільного населення:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи регулярно готують та поширюють звіти про втрати серед цивільного населення внаслідок військових операцій. Такі звіти включають оцінку втрат, джерело шкоди, тип шкоди, місце події та будь-які причини розбіжностей з оцінками або інформацією з відкритих джерел, наприклад від неурядових організацій та/або медіа.

Розкриває час і місце проведення операцій:

Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи оприлюднюють інформацію, включаючи час і місце проведення операцій, а також авіаудари, за винятком випадків, коли це може загрожувати цивільним особам або силам з підтримки безпеки.

(3.4) Рівні лідерства:

76-100	Лідер: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи активно діляться інформацією про свої операції з підтримки безпеки та процеси, що їх використовують для оцінки та розслідування шкоди, включаючи критерії, за якими здійснюється оцінка достовірності інформації із зовнішніх джерел, та інформацією про будь-яку шкоду, що її заподіяно цивільному населенню в результаті їхніх операцій.
51-75	На шляху до лідерства: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи розкривають достатньо інформації про процеси та процедури для зацікавленої громадськості, та має досвід розкриття належної детальної інформації про конкретні випадки шкоди цивільному населенню.
26-50	Безвідповідальний: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи не докладають жодних зусиль для розкриття інформації про процеси або процедури, що їх використовують для оцінки чи розслідування повідомлень про шкоду цивільному населенню (якщо ці процедури існують).
0-25	Регресивний: Органи сектору безпеки і оборони, інші державні органи активно приховують інформацію про процес чи процедуру, що її застосовують для оцінки та розслідування випадків шкоди цивільному населенню.

Ведення обліку шкоди цивільному населенню

3.5

системи та процеси для ведення обліку шкоди, що її заподіяно цивільному населенню (часто смертей і поранень) для обліку загиблих, поранених і зниклих безвісти на війні, часто шляхом залучення установ у сфері охорони здоров'я (наприклад, морги), неурядових або міжнародних організацій.

Ведення обліку уповноваженими державними органами:

система охорони здоров'я та інші державні системи мають спроможність та систему для ведення обліку випадків поранення і загибелі.

Підтримка незалежного ведення обліку:

державні органи підтримують або сприяють незалежним або міжнародним зусиллям щодо ведення обліку втрат серед цивільного населення.

Сумісність стандартів:

державні органи сприяють або беруть участь у системі ведення обліку смертей, що спричинені конфліктом. Вказана система застосовує уніфіковані визначення та стандарти збору/збереження/обробки даних, що дозволяють підтвердити місце, дату чи час інциденту, джерело та кількість людей, що загибли.

Застосування процесів ведення обліку у операціях:

державні органи включають інформацію з джерел обліку випадків щодо заподіяння шкоди цивільному населенню, щоб скорегувати політику чи тактику та виміряти вплив заходів щодо зменшення такої шкоди.

З'ясування долі та місця перебування зниклих безвісти:

державні органи вживають заходів для встановлення долі та місцезнаходження зниклих безвісти, надання інформації їхнім сім'ям, а також ідентифікації, пошуку чи повернення останків.

(3.5) Sample Leadership Tiers:

76-100

Лідер: Держава підтримує та фінансує державні системи (наприклад, охорони здоров'я), які ведуть облік випадків шкоди, що її завдано цивільному населенню (включаючи поранення та смерть), використовуючи стандартизовані дані. Державні (військові) системи відстеження шкоди сумісні із зовнішніми та міжнародними процесами ведення обліку випадків шкоди цивільному населенню, включаючи ті, що здійснюються міжнародними та/або неурядовими організаціями.

51-75

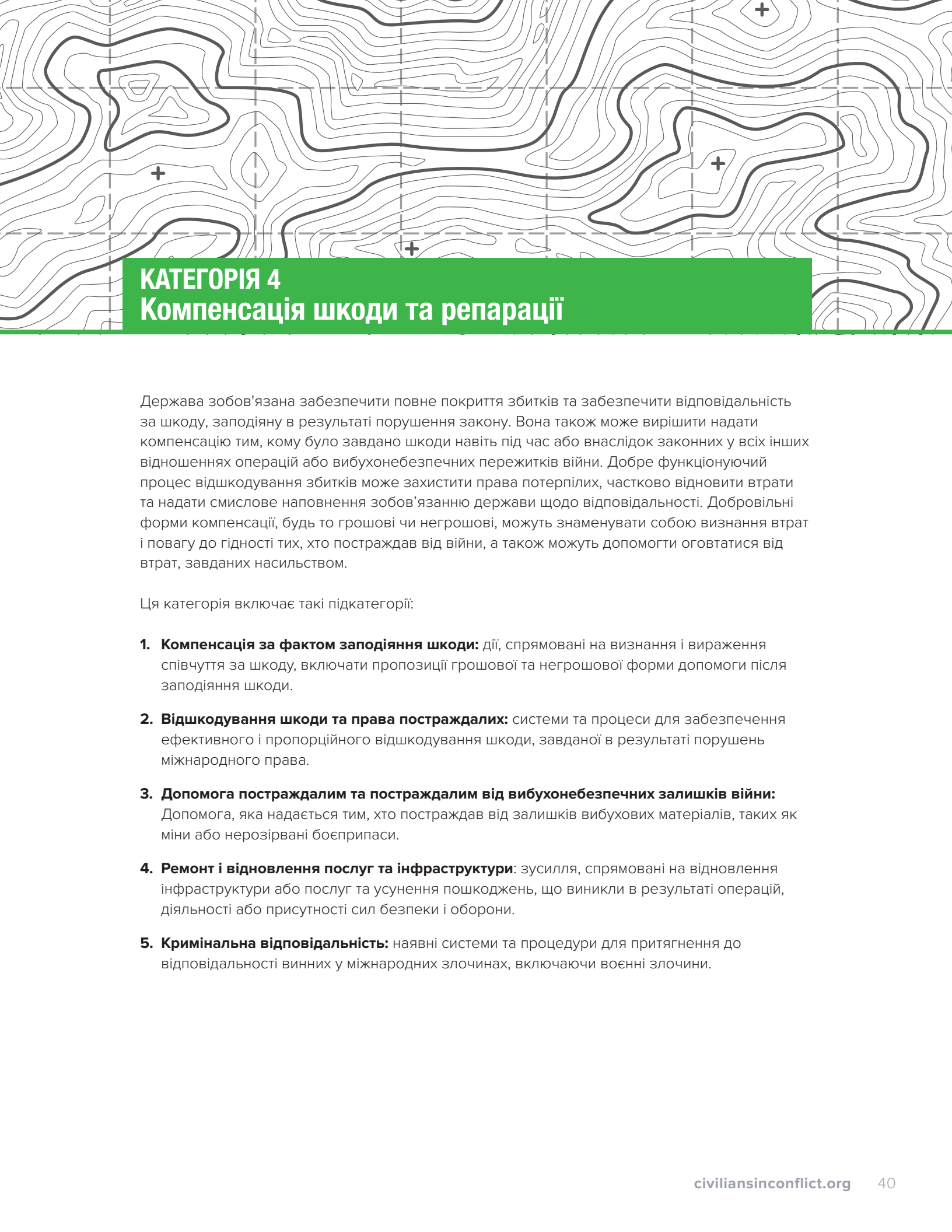
На шляху до лідерства: Державні системи (наприклад, охорони здоров'я) мають встановлену процедуру ведення обліку випадків шкоди, що її завдано цивільному населенню з використанням стандартизованих даних, що дозволяють здійснити перевірку та підтвердження відповідної інформації. Державні системи здебільшого сумісні з тими, що їх використовують міжнародні та/або неурядові організації.

26-50

Безвідповідальний: Відсутні державні системи ведення обліку загиблих та/або поранених внаслідок конфлікту, а державні органи не підтримують і не сприяють зусиллям міжнародних або неурядових організацій, що ведуть такий облік.

0-25

Регресивний: Відсутня державна система реєстрації загибелі та поранень внаслідок конфлікту, і держава активно зриває або перешкоджає зусиллям інших акторів (міжнародні/неурядові організації) вести облік випадків шкоди, що її завдано цивільному населенню.

КАТЕГОРІЯ 4

Компенсація шкоди та репарації

Держава зобов'язана забезпечити повне покриття збитків та забезпечити відповідальність за шкоду, заподіяну в результаті порушення закону. Вона також може вирішити надати компенсацію тим, кому було завдано шкоди навіть під час або внаслідок законних у всіх інших відношеннях операцій або вибухонебезпечних пережитків війни. Добре функціонуючий процес відшкодування збитків може захистити права потерпілих, частково відновити втрати та надати смислове наповнення зобов'язанню держави щодо відповідальності. Добровільні форми компенсації, будь то грошові чи негрошові, можуть знаменувати собою визнання втрат і повагу до гідності тих, хто постраждав від війни, а також можуть допомогти оговтатися від втрат, завданих насильством.

Ця категорія включає такі підкатегорії:

- 1. Компенсація за фактом заподіяння шкоди:** дії, спрямовані на визнання і вираження співчуття за шкоду, включати пропозиції грошової та негрошової форми допомоги після заподіяння шкоди.
- 2. Відшкодування шкоди та права постраждалих:** системи та процеси для забезпечення ефективного і пропорційного відшкодування шкоди, завданої в результаті порушень міжнародного права.
- 3. Допомога постраждалим та постраждалим від вибухонебезпечних залишків війни:** Допомога, яка надається тим, хто постраждав від залишків вибухових матеріалів, таких як міни або нерозірвані боєприпаси.
- 4. Ремонт і відновлення послуг та інфраструктури:** зусилля, спрямовані на відновлення інфраструктури або послуг та усунення пошкоджень, що виникли в результаті операцій, діяльності або присутності сил безпеки і оборони.
- 5. Кримінальна відповідальність:** наявні системи та процедури для притягнення до відповідальності винних у міжнародних злочинах, включаючи воєнні злочини.

Компенсація за фактом заподіяння шкоди 4.1

дії, спрямовані на визнання і вираження співчуття за шкоду, включаючи пропозиції грошової та негрошової форми допомоги після заподіяння шкоди.

Процес висловлення співчуття:

держава впроваджує справедливий, ефективний, своєчасний та забезпечений відповідними ресурсами процес для отримання та обробки запитів про грошову та негрошову компенсацію за випадкову шкоду, заподіяну законними операціями та/або там, де інциденти ще підлягають розслідуванню щодо їх відповідності закону.

Визнання:

держава публічно та/або приватно визнає відповідальність за шкоду постраждалим

Співчуття постраждалим особам:

політики, що регулюють висловлення співчуття у грошових і негрошових формах є чутливими до місцевих потреб та прийнятними з точки зору місцевих традицій та культури.

Комплексна компенсація:

компенсація в широкому розумінні (словом або ділом) визначається державою і включає вибачення, визнання та висловлення жалю або каяття на додаток до грошової чи практичної допомоги.

Комплексне уявлення про втрати:

грошові та негрошові форми вираження співчуття враховують загибель людей та поранення, матеріальні та майнові втрати, втрату доходу, психологічні наслідки та інші нематеріальні втрати.³

(4.1) Типові рівні лідерства:

76-100	Лідер: Держава демонструє розкаяння та жаль з приводу шкоди, заподіяної операціями, законними в усіх інших відношеннях (або ще не визначеними як незаконні), безпосередньо тим, кому він завдав шкоди, через ефективну, культурно відповідну стратегію, пропонуючи компенсацію (наприклад, висловлення співчуття) тим, кому безпосередньо було завдано шкоди. Компенсація не обмежується грошовими пропозиціями чи пропозиціями в натуральній формі, а визначаються шляхом змістовних консультацій із постраждалими цивільними особами.
51-75	На шляху до лідерства: держава має досвід або продемонструвала підвищену готовність запропонувати компенсацію за законну (або ще не визначену як незаконну) шкоду.
26-50	Безвідповідальний: держава не має якоїсь стратегії або лише вибірково висловлює жаль чи приносить вибачення.
0-25	Регресивний: держава відмовляється визнавати шкоду, за яку вона відповідальна.

³ На відміну від передбачених юридично репарацій, компенсація не має на меті забезпечити повне покриття збитків/відшкодування.

Відшкодування шкоди та права постраждалих

4.2

системи та процеси забезпечення повного та ефективного відшкодування шкоди, завданої в результаті порушень міжнародного права.

Процедура пред'явлення вимог про відшкодування шкоди:

держава встановлює робочу процедуру для отримання вимог та для забезпечення повного, ефективного і своєчасного відшкодування шкоди особам, що постраждали внаслідок порушень міжнародного права, а також поширює інформацію про засоби правового захисту, доступні для постраждалих від таких порушень.

Право на повне та ефективне відшкодування шкоди:

особам, що постраждали внаслідок порушень надається повне ефективне, в тому числі своєчасне, відшкодування, яке є відповідним і пропорційним тяжкості та обставинам певного випадку.

Право на інформацію:

особи, що постраждали та заявники можуть отримати доступ до інформації про себе та членів сім'ї, а також мають право заперечувати і виправляти помилки.

Відповідальність, що передбачає чутливість щодо травм:

процедури відповідальності підтримують гідність потерпілих і забезпечують вжиття заходів, щоб уникнути їхньої повторної травматизації, коли це можливо.

Доступ до доказів:

утримується від посилань на державну таємницю або на привілей, щоб запобігти встановленню порушення потерпілими незаконних вбивств (або не дати потерпілим отримати інформацію про обставини, які заподіяли шкоду).

(4.2) Типові рівні лідерства:

76-100	Лідер: держава ефективно та послідовно захищає права осіб, що постраждали внаслідок порушень, включаючи права на ефективне відшкодування та право на інформацію, а практика відповідальності держави передбачає заходи щодо уникнення повторної травматизації.
51-75	На шляху до лідерства: держава має чинні процедури та закони, які зазвичай працюють на захист прав потерпілих, включаючи відшкодування.
26-50	Безвідповідальний: держава майже не має (або немає взагалі) регламентовані заходи, закони чи процедури для захисту прав потерпілих; деякі процедури та підходи можуть обмежувати можливість потерпілих користуватися своїми правами (наприклад, законодавство про нерозголошення).
0-25	Регресивний: держава активно перешкоджає можливості потерпілих реалізувати своє право на відшкодування та/або отримання інформації.

Допомога особам, що постраждали від вибухонебезпечних залишків війни

4.3

допомога, яка надається тим, хто постраждав від залишків вибухових матеріалів, таких як міни або нерозірвані боєприпаси.

Комплексна допомога:

допомога особам, які пережили війну (у тому числі постраждалим від вибухонебезпечних залишків війни та сім'ям зниклих безвісти) включає невідкладну та безперервну медичну допомогу з урахуванням статі та віку, фізичну реабілітацію, психологічну та психосоціальну підтримку, а також соціальну та економічну інтеграцію.

Узгодження з підтримкою для громад:

програми допомоги потерпілим узгоджено з іншими програмами на користь інших постраждалих громад.

Допомога окремим особам та сім'ям:

допомога надається окремим постраждалим та їхнім сім'ям, а також, якщо це можливо, громадам.

Інформація про програми допомоги:

інформація про допомогу постраждалим, включаючи критерії для права на підтримку, робиться завжди доступною на першу вимогу.

(4.3) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: держава активно підтримує програми комплексної допомоги постраждалим та постраждалим у війні, включаючи постраждалих від вибухонебезпечних залишків війни та їхніх сімей. Державні програми допомоги постраждалим добре скоординовані та узгоджені з іншими програмами.
51-75	На шляху до лідерства: держава має певну практику або нещодавній досвід підтримки постраждалих у результаті дії вибухонебезпечних залишків війни.
26-50	Безвідповідальний: держава не має досвіду чи поточної практики підтримки потерпілих.
0-25	Регресивний: держава антагоністично і вороже налаштована щодо підтримки потерпілих.

Ремонт і відновлення послуг та інфраструктури

4.4

дії, спрямовані на відновлення інфраструктури або послуг та усунення пошкоджень, що виникли в результаті операцій, діяльності або присутності сил сектору безпеки і оборони.

Ремонт пошкодженої інфраструктури:

ремонтує або іншим чином надає адекватну компенсацію за будь-які збитки або наслідки використання для інфраструктури (наприклад, доріг або будівель), що є результатом використання, присутності або експлуатації.

Видалення або знищення нерозірваних боєприпасів:

сили сектору безпеки і оборони позначають (окреслюють межі) і видаляють або знищують або сприяють вилученню чи знищенню будь-яких нерозірваних боєприпасів.

Відновлення критично важливих послуг:

вживає заходів для відновлення послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, телекомунікацій та інших критично важливих послуг

Полегшує отримання вимог:

має ефективну процедуру для вимог або консультування щодо отримання, обробки та задоволення запитів на компенсацію або ремонт інфраструктури або щодо перерви в послугах.

(4.4) Типові рівні лідерства:

76-100	Лідер: силові служби послідовно та ефективно ремонтують або відновлюють інфраструктуру та послуги від наслідків використання, присутності чи експлуатації, а також гарантують, що будь-які небезпечні матеріали будуть знищені або вилучені, щоб запобігти шкоді в майбутньому.
51-75	На шляху до лідерства: сили сектору безпеки і оборони регулярно ремонтують або відновлюють або іншим чином усувають шкоду інфраструктурі чи перебої в постачанні послуг внаслідок використання, присутності чи експлуатації.
26-50	Безвідповідальний: сили сектору безпеки і оборони нічого не роблять для відновлення послуг або відновлення інфраструктури від наслідків використання, присутності чи пошкодження.
0-25	Регресивний: силові служби цілеспрямовано завдають шкоди інфраструктурі чи послугам або перешкоджають їх використанню.

Кримінальна відповідальність

4.5

системи та процедури для притягнення до відповідальності винних у міжнародних злочинах під юрисдикцією держави, включаючи державні та недержавні збройні формування.

Відхиляє амністію:

відхиляє амністію та імунітет за воєнні злочини та серйозні порушення міжнародного права.

Слідчий орган:

існує незалежний та неупереджений слідчий орган для проведення кримінальних розслідувань за підозрою у воєнних злочинах.

Кримінальні розслідування:

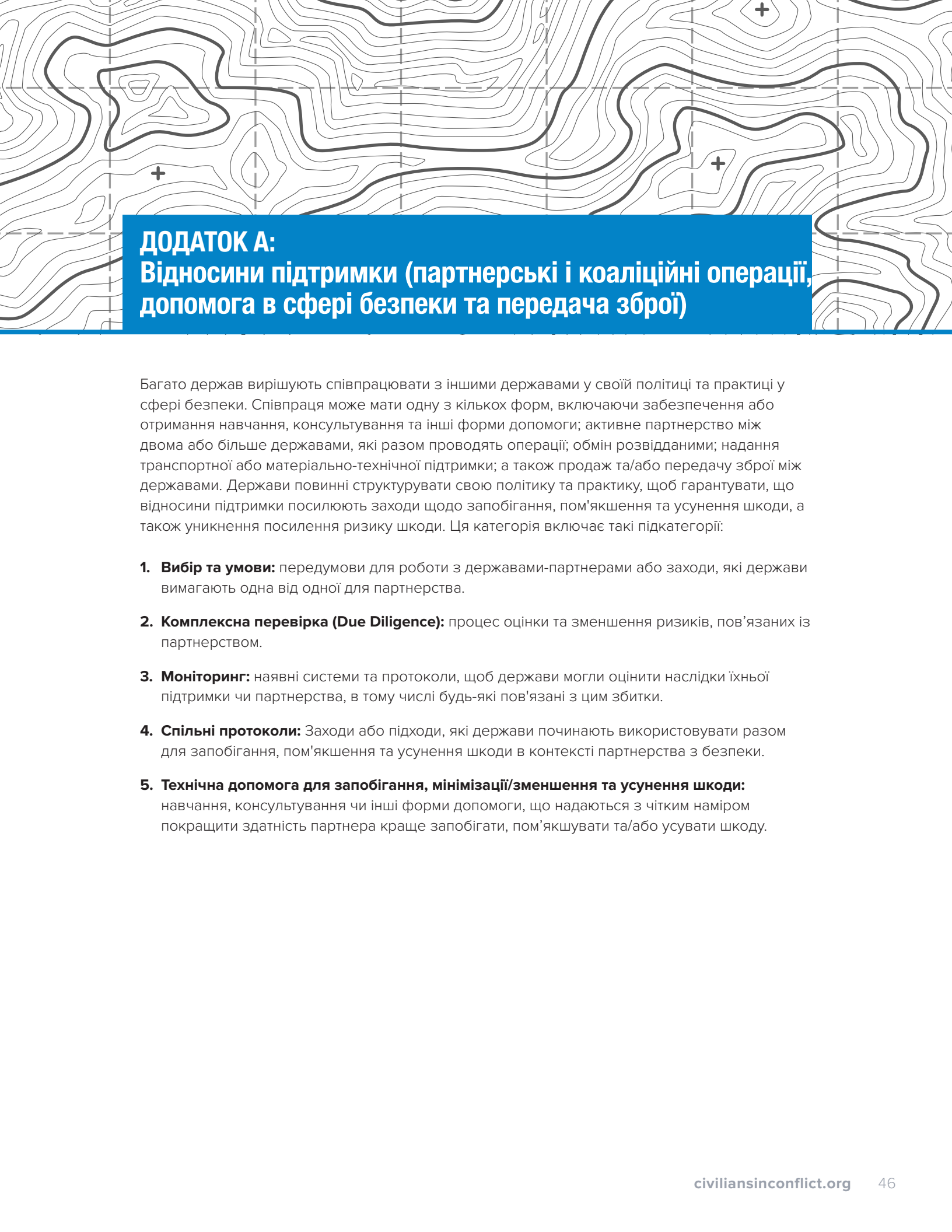
проводить ефективне (швидке та ретельне) розслідування ймовірних злочинів відповідно до міжнародного права, скоєних проти цивільного населення.

Притягнення до кримінальної відповідальності:

піддає кримінальному переслідуванню або видає в порядку екстрадиції осіб, які, за достовірними ствердженнями, вчинили міжнародні злочини, включаючи воєнні злочини, відповідно до зобов'язань за міжнародним правом.

(4.5) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: держава має потужні та фінансовані в повному обсязі інституції, комплекси заходів та нормативно-правову базу для незалежного, ефективного та справедливого розслідування і кримінального переслідування за підозрою у воєнних злочинах.
51-75	На шляху до лідерства: держава має інституції, комплекси заходів та нормативно-правову базу для розслідування та кримінального переслідування воєнних злочинів.
26-50	Безвідповідальний: держава має слабкі або неіснуючі інституції, комплекси заходів та нормативно-правову базу для розслідування або кримінального переслідування за підозрою у воєнних злочинах.
0-25	Регресивний: держава підтримує амністію або імунітет за воєнні злочини та інші серйозні порушення міжнародного права.

ДОДАТОК А: Відносини підтримки (партнерські і коаліційні операції, допомога в сфері безпеки та передача зброї)

Багато держав вирішують співпрацювати з іншими державами у своїй політиці та практиці у сфері безпеки. Співпраця може мати одну з кількох форм, включаючи забезпечення або отримання навчання, консультування та інші форми допомоги; активне партнерство між двома або більше державами, які разом проводять операції; обмін розвідданими; надання транспортної або матеріально-технічної підтримки; а також продаж та/або передачу зброї між державами. Держави повинні структурувати свою політику та практику, щоб гарантувати, що відносини підтримки посилюють заходи щодо запобігання, пом'якшення та усунення шкоди, а також уникнення посилення ризику шкоди. Ця категорія включає такі підкатегорії:

- 1. Вибір та умови:** передумови для роботи з державами-партнерами або заходи, які держави вимагають одна від одної для партнерства.
- 2. Комплексна перевірка (Due Diligence):** процес оцінки та зменшення ризиків, пов'язаних із партнерством.
- 3. Моніторинг:** наявні системи та протоколи, щоб держави могли оцінити наслідки їхньої підтримки чи партнерства, в тому числі будь-які пов'язані з цим збитки.
- 4. Спільні протоколи:** Заходи або підходи, які держави починають використовувати разом для запобігання, пом'якшення та усунення шкоди в контексті партнерства з безпеки.
- 5. Технічна допомога для запобігання, мінімізації/зменшення та усунення шкоди:** навчання, консультування чи інші форми допомоги, що надаються з чітким наміром покращити здатність партнера краще запобігати, пом'якшувати та/або усувати шкоду.

Вибір та умови (допомога в сфері безпеки або постачальники зброї)

A.1

необхідні передумови для роботи з державами-партнерами або заходи, яких держави вимагають одна від одної, щоб вступити або продовжити партнерство.

Послідовні зловживання:

утримується від надання підтримки країнам, які допускають послідовні зловживання, або там, де підтримка може бути використана для вчинення чи сприяння серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права чи міжнародного права у галузі прав людини.

Політики, що спрямовані на запобігання, пом'якшення та реагування на шкоду цивільному населенню:

підтримка та допомога летальною зброєю залежать від прийняття методів та практики для ефективного запобігання, пом'якшення чи усунення шкоди цивільному населенню.

Громадянське суспільство:

утримується від надання істотних форм допомоги летальною зброєю країнам, які необґрунтовано обмежують громадянське суспільство, і зокрема правозахисні організації.

Управління безпекою:

обмежує надання летального озброєння або будь-якої технічної допомоги, яка може підвищити смертоносні можливості сил безпеки, лише тими місцями, де діють ефективні заходи контролю за застосуванням збройної сили та системи підзвітності чи громадського нагляду.

Комплексна перевірка (Due Diligence) і моніторинг:

передача зброї та допомога у сфері безпеки надаються лише за умови сприяння комплексній перевірці, що включає оцінювання ризиків та експертизу на предмет відповідності, а також постійний моніторинг або моніторинг за необхідністю.

(A1) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: держава обмежує коло отримувачів, які відповідають встановленим вимогам для отримання більшості летальних форм допомоги у сфері безпеки і передачі зброї, лише тими, хто продемонстрував спроможність і намір дотримуватися міжнародного гуманітарного права та права у галузі прав людини, хто підлягає ефективному громадському та внутрішньому нагляду, а також, хто розпочав запровадження заходів для запобігання та усунення шкоди.
51-75	На шляху до лідерства: держава використовує ефективні критерії для зниження ризику шкоди в результаті надання допомоги у сфері безпеки та продажу зброї, а також обмежує надання допомоги у вигляді летальної зброї державам, де зареєстровано порушення прав людини або міжнародного гуманітарного права або послідовні випадки заподіяння шкоди цивільному населенню.
26-50	Безвідповідальний: держава має небагато або слабкі засоби контролю над передачею зброї або наданням допомоги у сфері безпеки летальною зброєю.
0-25	Регресивний: держава регулярно і свідомо надає підтримку державам, які вчиняють воєнні злочини або грубі порушення прав людини, або навіть навмисно сприяє вчиненню порушень шляхом надання зброї чи допомоги.

Комплексна перевірка (Due Diligence) (постачальники, рівноправні партнери та одержувачі)

A.2

процес оцінювання та зменшення ризиків, пов'язаних із партнерством.

Узгодження інтересів: партнери мають спільне бачення політичних цілей, яким слугує партнерство, і поділяють уявлення про середовище безпеки та будь-які загрози; обидва або всі партнери роблять спільний стратегічний акцент на захисті цивільного населення від заподіяння шкоди.

Оцінювання ризику: сили, що надають підтримку/допомогу попередньо оцінюють ризики щодо всіх сил безпеки. (сили, що отримують підтримку/допомогу сприяють оцінюванню ризику щодо своїх підрозділів.)

Критерії оцінювання ризику: Оцінювання ризику включає звітні документи в сфері МГП та прав людини; заходи та системи підзвітності; доцільність активного моніторингу; ризики, характерні для операції, яка є предметом підтримки; ризики, притаманні для форми підтримки.

Консультації з громадянським суспільством: держава, яка надає підтримку, та партнер інформують, консультують, підтримують або залучають громадянське суспільство, щоб залучити до розробки, впровадження та оцінювання партнерських відносин у сфері безпеки правозахисні групи.

Попередня перевірка або експертиза на предмет відповідності: держава, що надає підтримку, проводить перевірку на предмет відповідності або попередню перевірку підрозділів та окремих осіб. Держава, яка отримує підтримку, сприяє перевірці на предмет відповідності чи попередній перевірці.

(A2) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: планування та впровадження відносин допомоги у сфері безпеки та співпраці ґрунтуються на суворій політиці належної обачності, в якій обидві або всі сторони погоджують та підтримують план оцінювання та зменшення ризику на основі спільного зобов'язання щодо захисту цивільних осіб та їхніх прав.
51-75	На шляху до лідерства: Постачальники та одержувачі допомоги чи поставок зброї мають принаймні базовий та дієвий план оцінювання та зменшення ризику.
26-50	Безвідповідальний: постачальники допомоги мають слабку процедуру оцінювання або управління ризиком чи взагалі не мають такої; отримувачі мають суперечливе ставлення або виступають проти заходів оцінювання та/або пом'якшення ризику.
0-25	Регресивний: постачальники безпекової допомоги навмисно не бачать ризиків і/або не вживають заходів для управління очевидними ризиками; Отримувачі відкрито протидіють оцінюванню та пом'якшенню ризику.

Моніторинг

A.3

наявні системи та протоколи, щоб держави оцінювали наслідки їхньої підтримки чи партнерства, включаючи будь-які пов'язані з цим збитки.

Громадянське суспільство:

Сторони інформують, консультуються, залучають або підтримують громадянське суспільство в кожній із країн, у яких вони проводять діяльність з безпекової допомоги та співробітництва, де на це погоджується громадянське суспільство.

Взаємна угода щодо моніторингу:

Партнери погоджуються дотримуватися протоколу моніторингу діяльності та операцій на предмет потенційних порушень МГП та прав людини або шкоди цивільному населенню внаслідок законної поведінки. Партнери разом відстежують та оцінюють наслідки операцій та підтримки для цивільного населення, де це можливо, за допомогою незалежних моніторингових органів.

Реагування на інциденти:

партнери погодилися на заздалегідь визначену процедуру розгляду інцидентів в сфері МГП та прав людини, пов'язаних із заподіянням шкоди цивільному населенню, коли такі інциденти трапляються.

Вихід та поновлення:

Постачальники безпекової допомоги розробляють та застосовують тригери, які вимагають повторного оцінювання та, можливо, припинення відносин безпекової допомоги, а також умови для відновлення підтримки.

(A3) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: постачальники та одержувачі погоджують та активно підтримують надійні протоколи моніторингу, включаючи плани протидії шкоді цивільному населенню як основоположну частину їхнього партнерства з питань безпеки.
51-75	На шляху до лідерства: постачальники та одержувачі охоче використовують або підкоряються базовим, але ефективним протоколам моніторингу.
26-50	Безвідповідальний: постачальники або одержувачі не мають жодних активних протоколів або мають лише слабкі чи неефективні протоколи для моніторингу безпекової допомоги та передачі зброї.
0-25	Регресивний: постачальники та/або одержувачі активно чинять опір чи виступають проти будь-якої дієвої форми моніторингу.

Спільні протоколи (сумісність)

A.4

Заходи або методи, які держави спільно застосовують для запобігання, пом'якшення та усунення шкоди в контексті партнерства у сфері безпеки.

Правова основа для партнерства:

держави поділяють тлумачення міжнародно-правових зобов'язань і публічно розкривають правову основу та будь-які двосторонні домовленості, що регулюють роль і поведінку об'єднаних збройних сил. Партнерські домовленості мовчазно або явно не допускають використання сили чи іншу поведінку в спосіб, який порушує міжнародне та/або внутрішнє законодавство або забезпечує імунітет від порушень закону.

Спільне реагування:

партнери або члени коаліції розробляють спільні протоколи для полегшення отримання, оцінювання, розслідування та відстеження повідомлень про шкоду цивільному населенню або інших скарг, що виникають у результаті діяльності партнерів, а також для відстеження та реагування на звинувачення.

Ролі та відповідальність:

офіційні та неформальні домовленості про партнерство чітко розмежовують ролі та розподіляють відповідальність для запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню.

Управління ризиками під час виходу з партнерства/роз'єднання військ:

Відхід з партнерства включає заходи щодо мінімізації дезорганізації у захисті цивільного населення.

Спільне планування:

партнери спільно оцінюють гуманітарні ризики об'єднаних або партнерських операцій та інтегрують заходи для пом'якшення цих ризиків у спільні плани та процедури.

(A4) Типові рівні лідерства:

76-100	Лідер: Партнери активно прагнуть максимізувати сумісність заходів, що вживаються для запобігання, пом'якшення та усунення шкоди цивільному населенню, а також дотримання чинного міжнародного права в інших випадках.
51-75	На шляху до лідерства: Партнери мають певні спільні протоколи, такі як навчання або взаємна підтримка розслідувань, щоб гарантувати, що партнерська діяльність призведе до вищого стандарту захисту.
26-50	Безвідповідальний: урегулювання відносин партнерства не містить будь-які спільні або взаємно підтримувані протоколи для запобігання, пом'якшення чи усунення шкоди.
0-25	Регресивний: партнери активно діють у змові, щоб заподіяти шкоду цивільному населенню або перешкодити відповідальності за шкоду.

Технічна допомога для запобігання, мінімізації/пом'якшення та усунення шкоди

A.5

навчання, консультування чи інші форми допомоги, що надаються з чітким наміром покращити здатність партнера краще запобігати, пом'якшувати та/або усувати шкоду.

Використання комплексів зброї:

Передача озброєнь включає базову та постійну технічну допомогу та випробування для забезпечення належного і законного використання комплексів зброї.

Запобігання цивільній шкоді, пом'якшення її наслідків, допомога в реагуванні:

надає (або шукає та приймає) підтримку, консультації чи допомогу у запобіганні, пом'якшенні та усуненні (включаючи розслідування) шкоди цивільному населенню.

Стратегічна і тактична узгодженість:

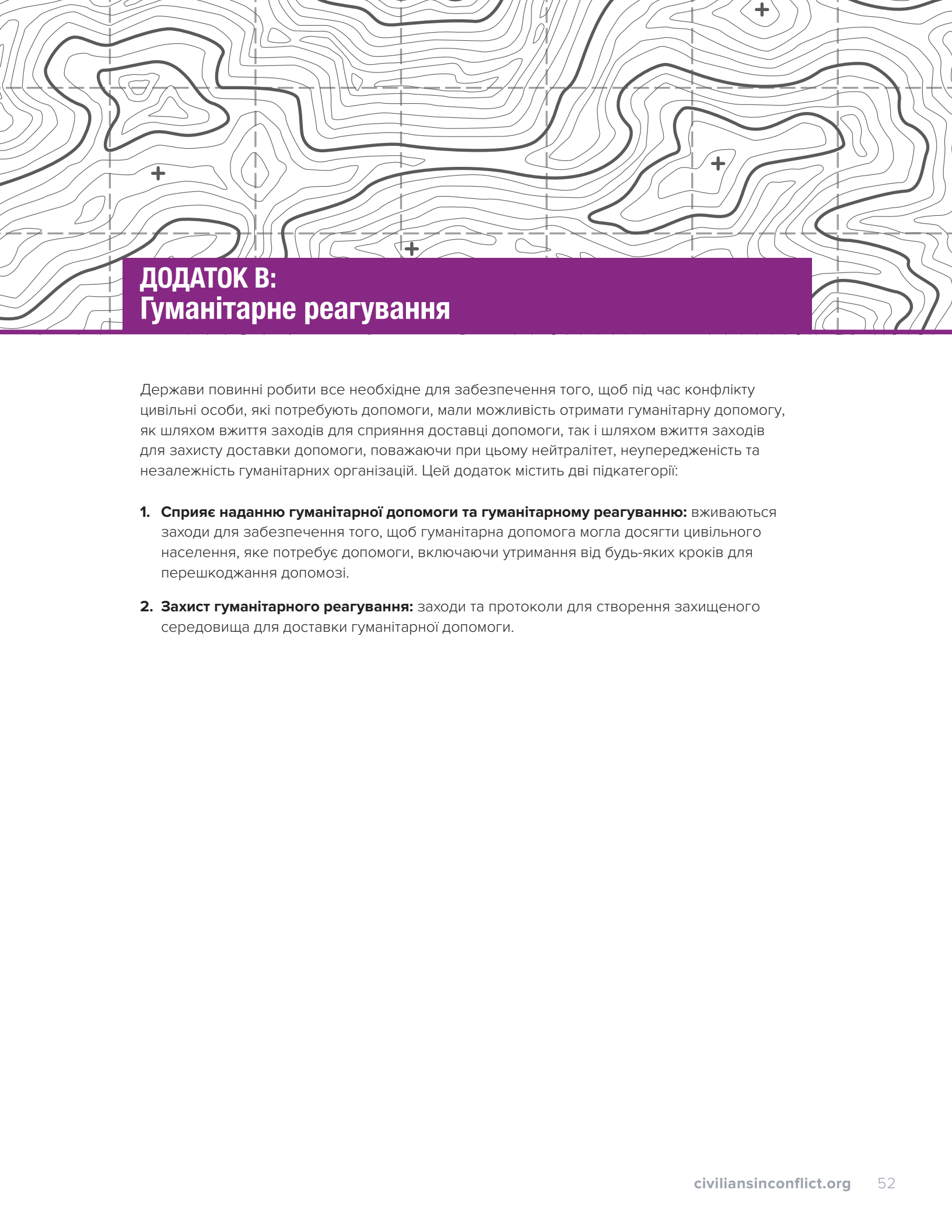
Розбудова потенціалу з метою покращення захисту цивільного населення, наприклад навчання з питань МГП та прав людини, узгоджується з продемонстрованими політичними зобов'язаннями обох/усіх партнерів щодо зменшення або запобігання шкоди, і підтверджується бажанням та здатністю вживати достатніх заходів для усунення шкоди, коли така виникає, та доказами практичних заходів, вжитих для впровадження політики та процедур захисту.

Надання пріоритетного значення:

Пом'якшення шкоди цивільному населенню, включаючи застосування принципів МГП та захист прав людини, виходить на перший план у навчанні (включаючи регулярні спільні навчання). Ці навчання та освітні заходи також включають вправи на основі сценаріїв із використанням практичних (бойових) сцен та тестування.

(A5) Типові рівні лідерства:

76-100	Лідер: у рамках спільних політичних та стратегічних зобов'язань щодо запобігання, пом'якшення та усунення шкоди, партнерства в сфері безпеки включають технічну допомогу або взаємний обмін, пов'язані із захистом цивільного населення; останні отримують пріоритетне значення в інших видах технічної допомоги або нарощування потенціалу.
51-75	На шляху до лідерства: постачальники допомоги у сфері безпеки або джерело постачання зброї включають в тій чи іншій формі технічну допомогу, пов'язану із запобіганням, пом'якшенням чи реагуванням на шкоду цивільному населенню, як частину реальних зусиль і зобов'язань щодо захисту цивільного населення (а не як засіб приховування пробілів відповідальності або повторюваного сценарію заподіяння шкоди.)
26-50	Безвідповідальний: постачальники допомоги у сфері безпеки або джерело постачання зброї у відносинах допомоги нехтують запобіганням та реагуванням на шкоду цивільному населенню або проводять тактичні заняття з міжнародного гуманітарного права або прав людини, а одночасно надають допомогу летальною зброєю партнерам, там де зберігається високий ризик заподіяння шкоди цивільному населенню або серйозних порушень або де безкарність за минулі порушення залишається без уваги.
0-25	Регресивний: постачальники безпекової допомоги або джерело постачання зброї здійснюють навчання або технічну допомогу у такий спосіб, що ймовірно посилює ризик шкоди або серйозних порушень.

ДОДАТОК В: Гуманітарне реагування

Держави повинні робити все необхідне для забезпечення того, щоб під час конфлікту цивільні особи, які потребують допомоги, мали можливість отримати гуманітарну допомогу, як шляхом вжиття заходів для сприяння доставці допомоги, так і шляхом вжиття заходів для захисту доставки допомоги, поважаючи при цьому нейтралітет, неупередженість та незалежність гуманітарних організацій. Цей додаток містить дві підкатегорії:

- 1. Сприяє наданню гуманітарної допомоги та гуманітарному реагуванню:** вживаються заходи для забезпечення того, щоб гуманітарна допомога могла досягти цивільного населення, яке потребує допомоги, включаючи утримання від будь-яких кроків для перешкоджання допомозі.
- 2. Захист гуманітарного реагування:** заходи та протоколи для створення захищеного середовища для доставки гуманітарної допомоги.

Сприяє наданню гуманітарної допомоги та гуманітарному реагуванню

B.1

вживаються заходи для забезпечення того, щоб гуманітарна допомога могла досягти цивільне населення, яке потребує допомоги, включаючи утримання від будь-яких кроків для перешкоджання допомозі.

Гуманітарна координація:

призначає контактну особу для взаємодії з кластером або іншими групами з питань гуманітарного захисту. Цивільно-військові радники надають підтримку владі в плануванні на випадок надзвичайних ситуацій.

Швидкий доступ:

сприяє гуманітарному реагуванню і допомозі шляхом швидкої видачі віз та звільнення від зборів, мит і податків.

Антитерористичні заходи та санкції:

утримується від прийняття законодавства чи політики, включаючи антитерористичні заходи чи інші санкції проти організацій, груп чи окремих осіб, які б перешкоджали доставці гуманітарної допомоги, і включає чітко сформульовані гуманітарні винятки в антитерористичних заходах. Забезпечує безпечний простір для гуманітарної взаємодії з озброєними групами противника.

Свобода пересування та доступу:

не перешкоджає гуманітарному доступу, а також свободі пересування цивільних осіб, у тому числі через обтяжливі адміністративні вимоги, відмову в гуманітарному доступі або надмірні фізичні обмеження для пересування гуманітарних суб'єктів або цивільних осіб.

Сприяє доставці критично важливих товарів і послуг:

сприяє доставці комерційних і гуманітарних товарів, критично важливих для виживання населення (наприклад, продовольства, палива та інших важливих товарів). В крайньому випадку, державні органи безпосередньо самі забезпечують ГД, коли зовнішні суб'єкти, що надають гуманітарну допомогу, не можуть отримати доступ та/або працювати в театрах воєнних дій, що потребують ГД.

Поважає нейтралітет і незалежність:

Забезпечує, щоб гуманітарна діяльність була вільна від політичного або військового втручання і щоб вона могла здійснюватися у повній відповідності з принципами гуманності, нейтралітету, неупередженості та незалежності;

(В1) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: активно підтримує та сприяє доставці гуманітарної допомоги без надмірного адміністративного тягаря та без вчинення дій, які б ставили під загрозу здатність гуманітарних організацій поставляти допомогу, при цьому зберігає гуманітарні принципи нейтралітету, неупередженості та незалежності.
51-75	На шляху до лідерства: має загальний досвід або недавню історію підтримки та сприяння доставці гуманітарної допомоги.
26-50	Безвідповідальний: дозволяє надавати гуманітарну допомогу, але накладає значний адміністративний тягар або обмежує допомогу шляхом запровадження санкцій, заходів боротьби з тероризмом або вимог, які можуть піддати гуманітарні організації ризику або поставити під сумнів їхній нейтралітет, неупередженість або незалежність.
0-25	Регресивний: активно обмежує, затримує або перешкоджає доставці гуманітарної допомоги через активні дії або бездіяльність.

Захист гуманітарного реагування

B.2

заходи та протоколи для створення захисного середовища для доставки гуманітарної допомоги.

Сповіщення:

захищає доставку гуманітарної допомоги шляхом координації з гуманітарними організаціями (наприклад, гуманітарне сповіщення).

Розслідує напади:

засуджує, розслідує та переслідує у кримінальному порядку напади на працівників гуманітарних організацій або навмисні відмови у доступі для проведення гуманітарних операцій.

Вибухонебезпечні пережитки війни:

захищає працівників гуманітарних організацій від вибухонебезпечних пережитків війни.

(B2) Типові рівні лідерства

76-100	Лідер: активно захищає доставку гуманітарної допомоги за допомогою ефективних систем гуманітарного сповіщення; за допомогою політики та практики, які служать для запобігання нападам або шкоді працівникам гуманітарних організацій, при цьому зберігає та поважає гуманітарні принципи.
51-75	На шляху до лідерства: має загальний досвід або недавню історію захисту тих, хто бере участь у доставці гуманітарної допомоги, від шкоди.
26-50	Безвідповідальний: вживає недостатніх заходів для захисту доставки гуманітарної допомоги через відсутність ефективних механізмів і процесів координації або не засуджуючи чи не притягуючи до відповідальності винних у нападах на працівників гуманітарних організацій.
0-25	Регресивний: представляє собою загрозу або завдає активної шкоди тим, хто бере участь у доставці гуманітарної допомоги.

ДОДАТОК:

Джерела міжнародного права та додаткові ресурси

Категорія 1: Внутрішні зобов'язання держави та структури, що сприяють їх виконанню

Джерела міжнародного права

Як договірне, так і звичаєве міжнародне право зобов'язують держави узгоджувати свою політику та закони з міжнародним правом у сфері прав людини та міжнародним гуманітарним правом.

- Усі сторони конфлікту повинні поважати та забезпечувати дотримання міжнародного гуманітарного права, яке регулює застосування сили, захист цивільного населення, а також засоби та методи ведення війни.⁴ Це зобов'язання вимагає, зокрема, від держав прийняття ефективного внутрішнього законодавства та забезпечення практичного виконання положень міжнародного гуманітарного права.

Держави також повинні поважати та забезпечувати міжнародні права людини, включаючи вжиття необхідних заходів для прийняття таких законів або інших заходів, які можуть бути необхідними для реалізації цих прав.⁵ Міжнародне право у галузі прав людини, яке включає право на життя та людську гідність, право на справедливий суд і свободу від катувань, жорстокого поводження та свавільного затримання, застосовується як під час збройних конфліктів, так і поза ними.⁶

Показові приклади міжнародних договорів та інших угод щодо захисту цивільного населення

Міжнародно-правові договори регулюють ведення бойових дій і захист цивільного населення під час збройного конфлікту.⁷ Нижче наведено невичерпний перелік договорів, які мають особливе значення для захисту цивільного населення та цивільних об'єктів:

- *Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього*, 9 грудня 1948 р., 78 UNTS 277
- *Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни*, 12 серпня 1949 р., 75 UNTS 287
- *Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод*, 4 листопада 1950 р., ETS 5
- *Конвенція про статус біженців*, 28 липня 1951 р., 189 UNTS 137
- *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права*, 16 грудня 1966 р., 999 UNTS 171
- *Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права*, 993 UNTS 3, 16 грудня 1966 р.

4 Спільна стаття 1 до чотирьох Женевських конвенцій 1949 року, 75 UNTS (Збірники міжнародних договорів ООН) 31, 75 UNTS 85, 75 UNTS 135, 75 UNTS 287; *Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р.*, 1125 UNTS 3, стаття 1(1); МКЧХ, База даних звичаєвого міжнародного гуманітарного права, правило 139.

5 Напр. *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права*, 16 грудня 1966 р., 999 UNTS 171, стаття 2; 2; Комітет ООН з прав людини, *Загальний коментар № 31: Характер загальних юридичних зобов'язань, що покладаються на держав-учасниць Пакту*, 29 березня 2004 р., CCPR/C/Rev.1/Add.13, п.7.

6 Комітет ООН з прав людини, *Загальний коментар № 31*, п. 11.

7 Перелік договорів з міжнародного гуманітарного права доступний на сторінці <https://ihl-databases.icrc.org/ihl>. Консультативна служба МКЧХ з міжнародного гуманітарного права надає консультації та документацію урядам щодо імплементації цих договорів на національному рівні.

- Американська конвенція з прав людини, «Пакт Сан-Хосе», 22 листопада 1969 року
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), 8 червня 1977 р., 1125 UNTS 3
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), 8 червня 1977 р., 1125 UNTS 609
- Африканська хартія прав людини і народів («Банжувська хартія»), 27 червня 1981 р.
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 10 грудня 1984 р., 1465 UNTS 85
- Конвенція про права дитини, 20 листопада 1989 р., 1577 UNTS 3; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, 25 травня 2000 р.
- Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення (1997 р.) [Оттавська конвенція], 18 вересня 1997 р., 2056 UNTS 211
- Римський статут міжнародного кримінального суду, 17 липня 1998 року
- Протокол II з поправками до Конвенції про конкретні види звичайної зброї про заборону або обмеження використання мін, мін-пасток та інших пристроїв, 3 травня 1996 р., 2048 UNTS 93
- Протокол V Конвенції про конкретні види звичайної зброї щодо вибухонебезпечних пережитків війни, 28 листопада 2003 р., 2399 UNTS 100
- Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, 20 грудня 2006 р.
- Конвенція про касетні боєприпаси, 30 травня 2008 р., 2688 UNTS 39
- Міжнародний договір про торгівлю зброєю, 24 грудня 2014 р.

Необов'язкові політичні декларації також посилюють захист цивільного населення під час збройного конфлікту, демонструючи відданість досягненню конкретних цілей захисту.⁸ До них належать:

- Декларація про протитранспортні міни, 16 листопада 2006 р.
- Женевська декларація щодо збройного насильства та розвитку, 7 червня 2006 р.
- Паризькі зобов'язання щодо захисту дітей від незаконного вербування або використання збройними силами або збройними групами, 5-6 лютого 2007 р.
- Зобов'язання щодо збройного насильства, прийняті в Осло, 2 травня 2010 р.
- Декларація про зобов'язання покласти край сексуальному насильству в умовах конфлікту, 24 вересня 2013 р.
- Декларація G8 щодо запобігання сексуальному насильству під час конфлікту, 11 квітня 2013 р.
- Декларація про безпеку шкіл, 29 травня 2015 р.
- Спільна Декларація щодо експорту та подальшого використання оснащених зброєю та здатних до нанесення ударів безпілотних літальних апаратів (БЛА), 28 жовтня 2016 р.
- Політична декларація про захист медичної допомоги під час збройного конфлікту, 31 жовтня 2017 р.
- Проект Політичної декларації про посилення захисту цивільного населення від гуманітарних наслідків, які можуть виникнути внаслідок застосування зброї вибухового типу з широким діапазоном ураження у населених пунктах, січень 2021 року.

8 Див. Хьюман Райтс Вотч (На сторожі прав людини) та Міжнародна клініка з прав людини, Зобов'язання перед цивільним населенням: прецедент політичної декларації щодо зброї вибухового типу в населених пунктах, листопад 2019 року.

Інші ресурси:

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Внутрішня імплементація міжнародного гуманітарного права: Посібник*, 2015, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/publication/pdvd40.htm>

Мурхед, Алекс, Рахма Хусейн і Валід Альгарірі. *З тіні: Рекомендації щодо підвищення прозорості у використанні летальної сили*. Нью-Йорк: Клініка прав людини Колумбійської школи права та Центр стратегічних досліджень Сани, 2017. https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/human-rights-institute/out_of_the_shadows.pdf.

Міжнародний комітет Червоного Хреста. *Товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця та впровадження МГП: Керівні принципи*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2019. <https://www.icrc.org/en/document/red-cross-and-red-crescent-societies-and-implementation-international-humanitarian-law>.

Міжнародний комітет Червоного Хреста. *Типові законодавчі положення щодо вербування або використання дітей під час збройного конфлікту*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2013. <https://www.icrc.org/en/document/model-legislative-provisions-recruitment-or-use-children-armed-conflict-model-law>.

Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. *Повернення МГП додому: Дорожня карта для кращої національної імплементації міжнародного гуманітарного права*. Женева: Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, 2019. https://rcrcconference.org/app/uploads/2019/12/33IC-R1-Bringing-IHL-home_CLEAN_ADOPTED_FINAL-171219.pdf.

Грін, Шеннон, Лі Саттон і Ешелін Пінделл. *Усунення розриву: реалізація політики захисту цивільного населення*. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2020. <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2020/10/POC-Brief.pdf>.

Террі, Фіона і Брайан Маккуїнн. *Коріння стриманості на війні*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2020. <https://www.icrc.org/en/publication/4352-roots-restraint-war>.

Вудс, Кріс. *Обмежена підзвітність: аудит щодо прозорості повітряної війни коаліції проти так званої Ісламської держави*. Оксфорд: Віддалене управління, 2016. https://airwars.org/wp-content/uploads/2016/12/Airwars-report_Web-FINAL1.compressed.pdf.

Категорія 2: Запобігання та пом'якшення шкоди цивільному населенню

Джерела в міжнародному праві:

Обов'язкові до виконання джерела міжнародного права перераховують стандарти запобігання шкоди цивільному населенню та захисту цивільного населення під час збройного конфлікту. Міжнародне гуманітарне право, закріплене як у звичаях, так і в договорах, зосереджується на кількох загальних і фундаментальних принципах: розрізнення між цивільними та військовими, заборони заподіяння непотрібних страждань, а також принципів необхідності та пропорційності як обмеження військових дій.⁹

В договорах викладені загальні та конкретні зобов'язання щодо захисту цивільного населення сторін як у міжнародних збройних конфліктах, так і збройних конфліктах неміжнародного характеру. Багато принципів, закріплених у Женевських конвенціях 1949 року та Додаткових протоколах до них, також мають статус міжнародного звичаєвого права, що робить їх обов'язковими для держав, які не є учасниками Конвенцій.¹⁰

- Четверта Женевська конвенція 1949 року та Додатковий протокол I до неї 1977 року містять розгорнуті вимоги щодо захисту цивільного населення під час воєн між державами.¹¹
- Для збройних конфліктів неміжнародного характеру Загальна стаття 3 чотирьох Женевських конвенцій 1949 року вимагає гуманного ставлення до всіх осіб, які не беруть активної участі у бойових діях, а Додатковий протокол II до Женевських конвенцій 1949 року детально викладає порядок поведінки з цивільними особами та захисту цивільного населення в збройних конфліктах неміжнародного характеру.¹²

Застосування сили у збройних конфліктах може регулюватися міжнародним гуманітарним правом та/або міжнародним законодавством з прав людини¹³. Таким чином, держави повинні оцінити застосовні правові рамки для визначення законного застосування сили. Правила застосування сили (*бойових дій*), доведені до солдат, повинні забезпечувати дотримання чинного внутрішнього та міжнародного законодавства, так само як і оперативні та політичні міркування.

- Міжнародне гуманітарне право, яке регулює ведення бойових дій, включає принципи розрізнення, пропорційності та зобов'язання вживати запобіжних заходів під час нападу.¹⁴ Ці правила впливають на те, як держави та їхні військові планують напади, приймають рішення щодо визначення цілей для удару та визначають засоби та методи ведення війни.
- Міжнародні стандарти законодавства з прав людини, які регулюють правоохоронну діяльність, включають презумпцію захисту фізичних осіб і, як правило, обмежують застосування летальної сили ситуаціями, коли це суворо і абсолютно необхідно для захисту життя.¹⁵ Тому, якщо це можливо, необхідно використовувати альтернативні методи, такі як арешт.¹⁶

9 МКЧХ, *Як право захищає на війні?*, Інтернет-довідник МКЧХ, «Основні принципи МГП», доступно за посиланням: <https://casebook.icrc.org/glossary/fundamental-principles-ihl>.

10 МКЧХ створив і регулярно оновлює базу даних звичаєвого міжнародного гуманітарного права для надання інформації про загальноприйнятий статус різних положень міжнародного гуманітарного права. Див. загалом: <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/customary-law>.

11 *Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни*, 12 серпня 1949 р., 75 UNTS 287; *Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів*, 8 червня 1977 р., 1125 UNTS 3, статті 48-84.

12 Спільна стаття 3 до чотирьох Женевських конвенцій 1949 року, 75 UNTS 31, 75 UNTS 85, 75 UNTS 135, 75 UNTS 287; *Додатковий протокол I*, статті 13-18.

13 МКЧХ, *Застосування сили у збройних конфліктах: взаємодія між парадигмами веденням бойових дій і охорони правопорядку*, МКЧХ: 2013, с. 1.

14 МКЧХ: *дослідження звичаєвого МГП*, Правила 1-24; МКЧХ, *Застосування сили у збройних конфліктах*, с.7.

15 УВКПЛ ООН, *Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку* 27 серпня-7 вересня 1990 р., Принцип 9; *Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку*, прийнятий Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН, 17 грудня 1979 р.; МКЧХ, *Застосування сили у збройних конфліктах*, с. 7.

16 МКЧХ, *Застосування сили у збройних конфліктах*, с. 7.

Загальний обов'язок постійно проявляти обережність під час ведення військових дій передбачає обов'язок пом'якшити загальний вплив і шкідливість військових дій для цивільного населення.¹⁷

- Особи, які беруть участь у плануванні військових операцій, повинні вживати всіх можливих запобіжних заходів, щоб уникнути та мінімізувати шкоду цивільному населенню.¹⁸
- Існує обов'язок попереджувати про напади, які можуть вплинути на цивільне населення, за винятком якщо цього не дозволяють обставини.¹⁹
- Пошкодження критичної інфраструктури, ймовірно, призведе до непрямих негативних наслідків, які є руйнівними для захисту цивільного населення. Стає все більш очевидним, що сторони конфлікту повинні враховувати непрямі наслідки, які можна передбачити в даних обставинах при оцінці очікуваної випадкової шкоди цивільному населенню від нападу.²⁰
- Сторони конфлікту також зобов'язані вживати можливих запобіжних заходів для захисту цивільних осіб, які перебувають під їхнім контролем, від нападів, у тому числі шляхом уникнення розташування власних військових об'єктів поблизу населених пунктів.²¹

Договірне і звичаєве міжнародне право також регулює використання зброї та її вплив на цивільне населення, в тому числі передбачаючи прямі та непрямі положення про використання зброї вибухового типу.

- Сторони конфлікту повинні вживати всіх можливих запобіжних заходів у виборі засобів і методів ведення війни з метою уникнення або мінімізації шкоди цивільному населенню, і не повинні використовувати зброю, яка недостатньо розрізняє військових і цивільних.²²
- Вони також повинні переконатися, що використання будь-якої нової зброї, розробленої або придбаної, відповідає міжнародному гуманітарному праву.²³
- Спеціальні міжнародні договори регулюють використання зброї вибухового типу.²⁴
- Дедалі очевиднішим стає те, що держави не повинні використовувати зброю вибухового типу з широкою зоною ураження в густонаселених районах.²⁵

Інші ресурси:

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Посібник з правового огляду нової зброї, засобів і методів ведення війни*, МКЧХ: 2006, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/publication/0902-guide-legal-review-new-weapons-means-and-methods-warfare-measures-implement-article>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Інтерпретаційні вказівки щодо поняття прямої участі у бойових діях згідно з міжнародним гуманітарним правом*, Женева: 2009, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>

17 Додатковий протокол I, стаття 57(1); МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 15.

18 Додатковий протокол I, стаття 57(1); МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 15.

19 Гаазька IV Конвенція про закони і звичай війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичай війни на суходолі, 18 жовтня 1907 р., стаття 26; Додатковий протокол I, стаття 57(2)(с); МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 20.

20 МКЧХ, Доповідь про міжнародне гуманітарне право та виклики сучасних збройних конфліктів, жовтень 2015 р., с. 52

21 Додатковий протокол I, стаття 58; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 22.

22 Додатковий протокол I, стаття 51(4); МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 71.

23 Додатковий протокол I, стаття 36.

24 Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення, 18 вересня 1997 р. [Оттавська конвенція]; Конвенція про касетні боєприпаси, 30 травня 2008 р., 2688 UNTS 39; Змінений Протокол II Конвенції про конкретні види звичайної зброї, 3 травня 1996 р.; Протокол V Конвенції про конкретні види звичайної зброї, 28 листопада 2008 року.

25 МКЧХ, Доповідь про міжнародне гуманітарне право та виклики сучасних збройних конфліктів, 2011 р., с. 42; МКЧХ: Доповідь про виклики - 2015, с. 48

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Застосування сили у збройних конфліктах: взаємодія між парадигмами веденням бойових дій і охорони правопорядку*, Женева: 2013, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4171.pdf>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Особи, захищені МГП*, 2010, доступно за посиланням <https://www.icrc.org/eng/war-andlaw/protected-persons/overview-protected-persons.htm>

Міжнародний інститут гуманітарного права, *Посібник з правил ведення бойових дій, виданий в Сан-Ремо*, Сан-Ремо: 2009, доступний за посиланням: <https://iihl.org/sanremo-handbook-rules-engagement/>

Орр, Кларк, «Ревербераційні наслідки та міжнародне право», CIVIC: 28 вересня 2021 року, доступно за посиланням: <https://civiliansinconflict.org/blog/reverberating-effects-and-international-law>

Андресен, Джошуа. «Парадокс точності та режим критичного огляду зброї». *Філософський журнал про конфлікти і насильство* 1, 2017.

Бодо, Керолайн. *Короткий огляд – Політика та практика захисту цивільного населення: уроки операцій СБІ (Сил безпеки Іраку) проти ІДІЛ у міських районах*. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2019. <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2019/10/Policies-and-Practices-2.pdf>.

Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту. *Бар'єри та мости в питаннях захисту: цивільно-військове воєнне співробітництво на північному сході Нігерії*. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2020. <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2020/10/Nigeria-LL.pdf>.

Лоада, Августин і Орнелла Модера. *Залучення громадянського суспільства до реформування та управління сектором безпеки*. Женева: DCAF, 2015. https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/SSR_toolkit-T6-EN-FINAL.pdf.

Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів. *Коментар до Рекомендацій щодо захисту шкіл та університетів від використання у військових цілях під час збройного конфлікту*. Нью-Йорк: Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів, 2014. http://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_commentary_on_the_guidelines.pdf.

Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів. *Реалізація керівних принципів: інструментарій для розуміння та впровадження рекомендацій щодо захисту шкіл та університетів від використання у військових цілях під час збройного конфлікту*. Нью-Йорк: Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів, 2016. https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_toolkit.pdf.

Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів. *Декларація про безпеку шкіл*. Нью-Йорк: Глобальна коаліція із захисту освіти від нападів, 2014. https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_safe_schools_declaration-final.pdf.

Хенігсон, Харлі. *Залучення населення в ході миротворчих операцій ООН: підхід до захисту цивільного населення, орієнтований на людей*. Нью-Йорк: Міжнародний інститут миру, 2020. https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2020/11/2011_POC-and-Community-Engagement.pdf

Генрі, Арчібальд. *Взаємодія Міністерства оборони з гуманітарними та правозахисними організаціями з питань шкоди цивільному населенню у військових операціях США*. Вашингтон: Взаємодія, 2020. <https://www.interaction.org/wp-content/uploads/2020/03/3-FINAL-2020-02-03-NGO-recommendations-on-DoD-Engagement-on-Civilian-Harm-for-DoD-Policy-July-2019.pdf>.

Міжнародний комітет Червоного Хреста. *Процес прийняття рішень у ході військових бойових дій*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2013. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4120.pdf>.

Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. *Зброя вибухового типу в населених пунктах: гуманітарні, правові, технічні та військові аспекти*. Женева: Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, 2015. <https://www.icrc.org/en/publication/4244-explosive-weapons-populated-areas-expert-meeting>.

Келлі, Макс і Елісон Гіффен. *Військове планування захисту цивільного населення: запропоновані рекомендації для миротворчих операцій ООН*. Вашингтон: Центр Стімсона, 2011. <https://www.stimson.org/2011/military-planning-protect-civilians-proposed-guidance-united-nations-peacekeeping-operations/>.

Maleki, Ali. *Community Engagement: Concepts, Guidelines, and Recommendations*. The Hague: Protection of Civilians Programme, 2021. <https://protectionofcivilians.org/report/community-engagement-concepts-guidelines-and-recommendations/>.

Малекі, Алі. *Залучення населення: концепції, інструкції та рекомендації*. Гаага: Програма захисту цивільного населення, 2021. <https://protectionofcivilians.org/report/community-engagement-concepts-guidelines-and-recommendations/>.

Маріфат, Хаді. *Розширення можливостей афганського громадянського суспільства та громад щодо захисту цивільного населення: основні моменти*. Вашингтон: Центр цивільних осіб у конфлікті, 2017. <https://civiliansinconflict.org/publications/policy/empowering-afghan-civil-society-2/>.

Мартін, Баптіст і Тара Лайл. *Захист цивільного населення в Посібнику ООН з підтримання миру*. Нью-Йорк: Департамент миротворчих операцій ООН, 2020. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dpo_poc_handbook_final_as_printed.pdf.

Мурхед, Алекс, Рахма Хусейн і Валід Альгарірі. *З тіні: Рекомендації щодо підвищення прозорості у використанні летальної сили*. Нью-Йорк: Клініка з прав людини Колумбійської школи права та Центр стратегічних досліджень Сани, 2017. https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/human-rights-institute/out_of_the_shadows.pdf.

Мерфі, Ванесса, Хелен Гізекен і Лоран Гізель. *Методичні вказівки щодо охорони навколишнього природного середовища під час збройного конфлікту*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2020. <https://shop.icrc.org/guidelines-on-the-protection-of-the-natural-environment-in-armed-conflict-pdf-en>.

Інститут операцій з підтримання миру та стабільності. *Військовий довідник із захисту цивільного населення*, 2-е видання. Карлайл: Інститут операцій з підтримання миру та стабільності армії США, 2018. <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/3520.pdf>.

Інститут операцій з підтримання миру та стабільності. *Військовий довідник із захисту цивільного населення*. Карлайл: Інститут операцій з підтримання миру та стабільності армії США, 2015. <https://fas.org/irp/doddir/army/atp3-07-6.pdf>.

Вебб, Джошуа і Чару Лата Хогг. *Виявлення голосів цивільного населення в умовах збройного конфлікту*. Лондон: Chatham House, 2016. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2016-04-29-NSAG-macleod-hofmann-saul-webb-hogg.pdf>.

Категорія 3:

Реагування на випадки шкоди цивільному населенню (Звітування, Розслідування (дослідження деталей інциденту), Відстеження, та Ведення обліку)

Джерела міжнародного права:

Звітування, розслідування, відстеження та ведення обліку (фіксація) шкоди цивільному населенню допомагає сторонам у конфлікті виконувати свої зобов'язання згідно з міжнародним гуманітарним правом. Хоча вся шкода цивільному населенню не обов'язково є результатом вчинення військових злочинів або інших порушень міжнародного гуманітарного права, відстеження шкоди цивільним особам допомагає державам визначити, чи мали місце порушення. Це також може допомогти запобігти порушенням та пом'якшити шкоду цивільному населенню в майбутніх операціях.

- Відповідно до міжнародного гуманітарного права існують зобов'язання, щоб військові командири повідомляли про порушення МГП.²⁶ Для того, щоб держави належним чином контролювали дотримання ними МГП, необхідно також створити ширші механізми внутрішньої та зовнішньої звітності про інциденти, а також ефективні механізми оцінювання, які можуть ініціювати розслідування, якщо це необхідно.²⁷
- Відповідно до договірного та звичаєвого міжнародного права держави зобов'язані ефективно розслідувати військові злочини, над якими вони мають юрисдикцію, у тому числі воєнні злочини, які завдають шкоди цивільному населенню.²⁸ Існує також зобов'язання проводити розслідування за певною формою щодо усіх інших порушень міжнародного гуманітарного права, окрім військових злочинів.²⁹
- Інші зведення норм права також вимагають розслідування порушень у збройному конфлікті.³⁰ Основні принципи і керівні положення ООН, що стосуються права на правовий захист і відшкодування шкоди, передбачають, що держави зобов'язані розслідувати серйозні порушення міжнародного гуманітарного права «ефективно, швидко, ретельно та неупереджено».³¹ Розслідування також можуть бути частиною ефективного засобу правового захисту та відшкодування шкоди за порушення міжнародного права.

26 Додатковий протокол I, стаття 87(1); МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 153.

27 МКЧХ/Женевська академія міжнародного гуманітарного права і прав людини, *Керівні принципи з розслідування порушень міжнародного гуманітарного права: право, політика та передова практика*, 2019, керівні принципи 4 і 5.

28 Женевська конвенція I, стаття 49; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (Женевська конвенція II), 2 серпня 1949 р., 75 UNTS 85, стаття 50; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (Женевська конвенція III), 12 серпня 1949 р., 75 UNTS 135, стаття 129; IV Женевська конвенція, стаття 146; Додатковий протокол I, стаття 85; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 158.

29 Женевська конвенція I, стаття 49; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (Женевська конвенція II), 2 серпня 1949 р., 75 UNTS 85, стаття 50; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (Женевська конвенція III), 12 серпня 1949 р., 75 UNTS 135, стаття 129; IV Женевська конвенція, стаття 146; Додатковий протокол I, стаття 85; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 158.

30 Див. напр. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 10 грудня 1984 р., 1465 UNTS 89, стаття 6; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, 20 грудня 2006 р., стаття 12; Комітет ООН з прав людини, *Загальний коментар № 36 щодо статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, про право на життя*, 10 жовтня 2018 р., CCPR/C/GC/36, параграфи 27-29; Римський статут Міжнародного кримінального суду, 17 липня 1998 р., преамбула, параграф 6.

31 Резолюція 60/147 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, *Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку*, Принцип II.3.b

Хоча не існує чіткої юридичної норми, яка вимагає відстеження та фіксації шкоди цивільному населенню під час збройного конфлікту, це є ключовим до забезпечення постійного дотримання міжнародного гуманітарного права.

- Оцінювання шкоди цивільному населенню у військових операціях допомагає сторонам конфлікту оцінити якість їхніх запобіжних заходів, а також точність їхніх рішень щодо цілей ураження за принципами розрізнення та пропорційності.³²
- Авторитетні звіти Організації Об'єднаних Націй відображають важливість відстеження та розслідування шкоди цивільному населенню.³³
- Інші міжнародно-правові вимоги також передбачають розслідування постфактум стосовно шкоди цивільному населенню.³⁴ Наприклад, сторони конфлікту повинні вживати всіх можливих заходів для пошуку, збору та евакуації поранених, хворих і загинув, у тому числі цивільних.³⁵ Це передбачає проведення після операцій оцінювання стану поранень і смертей серед мирного населення.
- Міжнародне право також зобов'язує держави вживати усіх можливих заходів для встановлення долі та місцезнаходження зниклих безвісти, надання інформації сім'ям зниклих безвісти, а також ідентифікації, вилучення чи повернення останків.³⁶

Інші ресурси:

Заходи проти збройного насильства, *Зобов'язання Сполученого Королівства розслідувати, реєструвати та повідомляти про жертви серед цивільного населення під час збройного конфлікту*, 2021, доступно за посиланням: [https://aoav.org.uk/wp-content/uploads/2021/10/ CPP-AOAV-Report.pdf](https://aoav.org.uk/wp-content/uploads/2021/10/_CPP-AOAV-Report.pdf)

Заходи проти збройного насильства (AOAV) та Оксфордська дослідницька група (ОДГ), *Реєстрація потерпілих: оцінка практики держав і ООН: спільний короткий виклад отриманих результатів і рекомендації*, 2014, доступно за посиланням: <https://reliefweb.int/report/world/casualty-recording-assessing-state-and-united-nations-practices-joint-summary-findings>

Дардаган, Хаміт і Слобода, Джон, *Реєстрація потерпілих у сучасну епоху та для неї: чому важливі стандарти*, Закон і політика МКЧХ: 8 листопада 2016 року, доступно за посиланням: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2016/11/08/casualty-recording-standards/>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Керівні принципи/Модельний закон про зниклих безвісти*, МКЧХ: 2009, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/document/guiding-principles-model-law-missing-model-law>

Правова ініціатива відкритого суспільства, *Глобальні принципи безпеки держави та право на інформацію (Принципи Тшване)*, 2013 р., доступно за посиланням <https://www.justiceinitiative.org/publications/global-principles-national-security-and-freedominformation-tshwane-principles>

32 Заходи проти збройного насильства, *Зобов'язання Сполученого Королівства розслідувати, реєструвати та повідомляти про жертви серед цивільного населення під час збройного конфлікту*, березень 2021 р., с.57-69.

33 РБ ООН, *Захист цивільного населення у збройному конфлікті* – звіт Генерального секретаря, 7 травня 2019 р., документ ООН S/2019/373, параграф 56; РБ ООН, *Захист цивільного населення у збройному конфлікті* – Звіт Генерального секретаря, 6 травня 2020 р., документ ООН S/2020/366, параграф 60.

34 Напр. *Додатковий протокол I*, стаття 10; *Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II)*, 8 червня 1977 р., 1125 UNTS 609, стаття 8; МКЧХ: *дослідження звичаєвого МГП*, правило 109.

35

36 *IV Женевська конвенція*, стаття 26; *Додатковий протокол I*, статті 33-34; *Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень*.

УВКПЛ ООН, Перегляд Посібника ООН з ефективного попередження та розслідування позаконних, свавільних і сумарних страт [Міннесотський протокол], 2016 р., доступно за посиланням: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/MinnesotaProtocol.pdf>

Бйл, Ерін. *Огляд літератури: Інструменти відстеження шкоди цивільному населенню та механізми розслідування*. Гаага: Програма захисту цивільного населення РАХ, 2020. <https://protectionofcivilians.org/report/literature-review-civilian-harm-tracking-tools-investigation-mechanisms/>.

Бро, Сьюзен і Рейчел Джойс. *Документ для обговорення: юридичне зобов'язання реєструвати жертви серед цивільного населення під час збройного конфлікту*. Лондон: Оксфордська дослідницька група, 2011. <https://everycasualty.org/wp-content/uploads/2020/03/legal-obligation-to-record-casualties.pdf>.

Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту. *Довідник: Відстеження шкоди цивільному населенню*. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2013. https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2017/09/Center_Tracking_Backgrounder_8.13.pdf.

Дочерті, Бонні, ред. *Визнати, виправити, допомогти: подолання шкоди цивільному населенню, спричиненої збройним конфліктом та збройним насильством*. Кембридж: Програма прав людини Гарвардської юридичної школи та заходи проти збройного насильства, 2015. <http://hrp.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2015/04/AcknowledgeAmendAssist.pdf>.

Міжнародний комітет Червоного Хреста. *Зниклі безвісти та їхні родини – Інформаційний бюлетень*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста, 2015. <https://www.icrc.org/en/document/missing-persons-and-their-families-factsheet>.

Кінан, Марла. «Введення в дію механізму захисту цивільного населення в Малі: аргументи на користь групи з відстеження, аналізу та реагування на жертви серед цивільного населення». *Стабільність: Міжнародний журнал про безпеку та розвиток* 2, вип. 2, 2013. <http://doi.org/10.5334/sta.ba>.

Халфауї, Анна, Деніел Маханті, Алекс Мурхед і Пріянка Мотапарті. *У пошуках відповідей: військові розслідування США та шкода цивільному населенню*. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2020. <https://civiliansinconflict.org/publications/research/in-search-of-answers/>.

Лубелл, Ноам, Єлена Пеїч і Клер Сіммонс. *Методичні рекомендації з розслідування порушень МГП: законодавство, стратегія та передова практика*. Женева: Міжнародний комітет Червоного Хреста та Женевська академія, 2019. <https://www.icrc.org/en/document/guidelines-investigating-violations-ihl-law-policy-and-good-practice>.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини. *Керівництво з подання відомостей про втрати*. Нью-Йорк: Організація Об'єднаних Націй, 2019. https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Guidance_on_Casualty_Recording.pdf.

Категорія 4: Компенсація завданої шкоди та репарації

Джерела міжнародного права

Загальним принципом міжнародного права є те, що держави повинні забезпечити повне відшкодування за порушення міжнародного права.³⁷

- Держави мають договірні та звичаєві зобов'язання щодо забезпечення ефективних засобів правового захисту від порушень міжнародного права прав людини, у тому числі під час збройних конфліктів.³⁸
- Відповідно до міжнародного гуманітарного права держави, відповідальні за порушення міжнародного гуманітарного права, включаючи незаконну шкоду цивільному населенню, повинні повністю відшкодувати спричинені втрати та завдану шкоду.³⁹ Хоча обсяг цього зобов'язання щодо окремих жертв порушень міжнародного гуманітарного права розробляється відповідно до міжнародного права, все більше визнається, що жертви серйозних порушень міжнародного гуманітарного права мають право на адекватне, ефективне та швидке відшкодування заподіяної шкоди.⁴⁰

Держави та військові командири зобов'язані розслідувати та переслідувати серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, включаючи військові злочини.⁴¹ Держави також повинні розслідувати та переслідувати серйозні порушення прав людини.⁴²

- Це означає, що вони повинні мати відповідне законодавство та інфраструктуру для проведення ефективного розслідування і притягнення до кримінальної відповідальності.
- Неспроможність ефективно розслідувати та здійснювати кримінальне переслідування за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини може призвести до посилення відповідальності держав і потенційного залучення міжнародних суб'єктів, у тому числі МКС за певних обставин.⁴³
- Ефективне розслідування та кримінальне переслідування злочинців, які вчинили порушення міжнародного права, само по собі може становити частину компенсації за такі порушення.⁴⁴
- Держави не можуть амністувати винних у серйозних порушеннях міжнародного гуманітарного права або міжнародного права прав людини.⁴⁵

Незважаючи на те, що немає чіткого обов'язку відшкодовувати шкоду цивільному населенню, заподіяну в результаті законних дій держав, визнано, що забезпечення компенсації завданої шкоди багатьма способами посилює захист цивільного населення.

37 Комісія міжнародного права ООН, *Статті про відповідальність держав за міжнародно протиправні діяння*, Додаток N° 10 (A/56/10), чр.IV.E.1 (2001), прийнято Генеральною Асамблеєю ООН у Резолюції A/RES/ 62/61 (8 січня 2008 р.), стаття 31.

38 Напр. *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права*, стаття 2; *Американська конвенція з прав людини*, «Пакт Сан-Хосе», 22 листопада 1969 р., стаття 25; *Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод*, 4 листопада 1950 р., ETS 5, стаття 13; *Основні принципи, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку*.

39 *Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту*, 26 березня 1999 р., стаття 38; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 150.

40 *Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку* Принцип VII GCI ст. 49; GCII ст. 50; GCIII ст. 129; GCIV ст. 146; API Art; API Art 85; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 158.

41 Див. напр. Конвенція проти катувань, стаття 6; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, стаття 12; Комітет ООН з прав людини, *Загальний коментар N° 36 щодо статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, про право на життя*, 10 жовтня 2018 р., CCPR/C/GC/36, параграфи 27-29; *Римський статут Міжнародного кримінального суду*, 17 липня 1998 р., преамбула, параграф 6.

43 *Римський статут*, стаття 17.

44 *Основні принципи, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку*, Принцип III.4.

45 Див. напр. Комітет ООН з прав людини, *Загальний коментар N° 20 (стаття 7 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права)*, 10 березня 1992 р., п. 15; МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правило 159.

Допомога постраждалим від вибухонебезпечних залишків війни регулюється різними договорами та угодами.⁴⁶ Сюди входять положення щодо встановлення маркувальних знаків /огородження та розмінування, вивезення /видалення або знищення вибухонебезпечних залишків війни, щодо навчання цивільного населення стосовно ризиків, а також щодо догляду, реабілітації та соціальної і економічної реінтеграції жертв.⁴⁷

Немає прямого міжнародно-правового зобов'язання щодо забезпечення відновлення та усунення пошкоджень інфраструктури в результаті військових операцій. Однак це може бути частиною ефективного відшкодування, якщо така шкода є результатом грубих порушень. Для шкоди, заподіяної в результаті законних дій, відновлення та відшкодування пошкодження інфраструктури може бути частиною забезпечення відповідної компенсації такої шкоди.

Інші ресурси:

Берк, Розанн і Латтімер, Марк, *Репарації за шкоду, завдану цивільному населенню військовими операціями: відносно до політики Великобританії*, Центр з питань прав цивільного населення Ceasefire: 2021, доступно за посиланням: https://www.ceasefire.org/wp-content/uploads/2021/12/CFR_Reparations_Nov21_Final.pdf

Ганк, М., «Відшкодування збитків: посібник із законодавства та політики США у сфері компенсації по факту заподіяння шкоди», блог CIVIC (7 січня 2021 р.), доступно за посиланням: <https://civiliansinconflict.org/blog/making-amends-a-guide-to-us-law-and-policy-on-post-harm-amends/>.

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Вибухонебезпечні залишки війни*, 2020, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/publication/0828-explosive-remnants-war>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Як підозрювані військові злочинці переслідуються відповідно до міжнародного права?*, МКЧХ: 2017, доступно за посиланням: <https://blogs.icrc.org/ilot/2017/08/14/how-are-suspected-war-criminals-prosecuted-under-international-law/>

Заходи проти наземних мін, *Двозначність на практиці; Контрольні показники імплементації Протоколу V Конвенції про заборону хімічної зброї*, 2009, доступно за посиланням: <https://article36.org/wp-content/uploads/2010/08/ambiguity-in-practice.pdf>

Латтімер, Марк, *Обов'язок розслідувати загибель цивільних осіб у збройному конфлікті: за межами кримінальних розслідувань*, <https://www.ejiltalk.org/the-duty-to-investigate-civilian-deaths-in-armed-conflict-looking-beyond-criminal-investigations/>

Маханті, Деніел, Дженні МакЕвой і Арчібальд Генрі. *Політика та програми США у військовій сфері та сфері компенсації по факту заподіяння шкоди: ключові міркування та рекомендації НУО*. Вашингтон: InterAction, 2019. <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2020/03/4-FINAL-2020-02-03-NGO-recommendations-on-Ex-Gratia-Amends-for-DoD-Policy-March-2019.pdf>.

Ван Дейкен, Софі, Сюзанна Кнейненбург і Рабіа ель Морабет Белхадж. *Грошові виплати за шкоду, завдану цивільному населенню, у міжнародній та національній практиці*. Амстердам: Амстердамський університет, 2013. <https://acil.uva.nl/content/events/events/2013/10/monetary-payments-for-civilian-harm-in-international-and-national-practice.html?cb>.

46 *Протокол про вибухонебезпечні предмети - наслідки війни*, 28 листопада 2003 р., 2399 UNTS 100; *Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення*, 18 вересня 1997 р., 2056 UNTS 211; *Конвенція про касетні боєприпаси*, 30 травня 2008 р., 2688 UNTS 39; *Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 р.*, 2048 UNTS 93.

47 *Протокол про вибухонебезпечні предмети - наслідки війни*, 28 листопада 2003 р., 2399 UNTS 100, стаття 8.

Додаток А: Відносини підтримки (партнерські і коаліційні операції, допомога в сфері безпеки і передача зброї)

Джерела міжнародного права

У деяких випадках держави мають зобов'язання за міжнародним правом щодо підтримки інших держав або недержавних утворень. Зокрема, міжнародне гуманітарне право, міжнародне право відповідальності держав і Міжнародний договір про торгівлю зброєю усі містять принципи, що мають відношення до відносин підтримки, оскільки вони стосуються захисту цивільного населення.

Держави мають загальне зобов'язання поважати та забезпечувати повагу до міжнародного гуманітарного права.⁴⁸

- Це включає зобов'язання не заохочувати порушення міжнародного гуманітарного права, не допомагати та не сприяти в них.⁴⁹
- Існує також основане на презумпції зобов'язання щодо належної відповідальності, яке полягає у вжитті розумних активних кроків для впливу на сторони конфлікту та доведення їх до поваги до міжнародного гуманітарного права.⁵⁰
- Держави мають широку свободу розсуду у виборі засобів для здійснення такого впливу.⁵¹

Держави, які надають підтримку іншій державі, можуть нести відповідальність за порушення державою-одержувачем міжнародного гуманітарного права.

- Відповідно до міжнародного звичаєвого права держава, яка допомагає або сприяє іншій державі у вчиненні міжнародно протиправного діяння, несе відповідальність за це діяння, якщо: 1) державі, яка надає допомогу, відомо про обставини міжнародно протиправного діяння, і 2) діяння було б міжнародно протиправним, якщо воно було б вчинене державою, яка надає допомогу.⁵²
- Порушення звичаєвого міжнародного гуманітарного права, що створюють реальні правові наслідки для усіх держав, або порушення договорів, учасниками яких є як держава, що надає допомогу, так і держава-реципієнт, задовольняли б другу вимогу щодо відповідальності держави, що надає допомогу, відповідно до міжнародного права.

Договір про торгівлю зброєю містить положення, які регулюють міжнародні передачі звичайних озброєнь.

- Згідно зі статтею 6 Договору держави-учасниці не можуть дозволяти передачу певної зброї, якщо держава знає, що ця зброя «буде використана у вчиненні геноциду, злочинів проти людства, серйозних порушень Женевських конвенцій 1949 року, нападів, спрямованих проти цивільних об'єктів або цивільного населення, що як такі перебувають під захистом, або інших військових злочинів, визначених міжнародними угодами, Стороною яких є така держава».⁵³
- Стаття 7 також зобов'язує держави-учасниці не дозволяти експорт зброї, якщо існує «більш переважний ризик» того, що зброя може бути використана для вчинення або сприяння серйозному порушенню міжнародного гуманітарного права або міжнародного права прав людини.⁵⁴

48 Спільна стаття 1 до чотирьох Женевських конвенцій 1949 року.

49 Пікте Жан, Коментар до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., том. I, 1952, с. 26

50 МКЧХ: Звіт про виклики - 2019, с. 75-76; МКЧХ, Оновлений коментар до I Женевської конвенції, 2016 р., параграфи 164-173.

51 МКЧХ: Звіт про виклики - 2019, с. 76.

52 Комісія міжнародного права, Проект Статей про відповідальність держав за міжнародно протиправні діяння, листопад 2001 р., додаток № 10 (A/56/10), стаття 16.

53 Міжнародний договір про торгівлю зброєю, 24 грудня 2014 року, стаття 6.

54 Міжнародний договір про торгівлю зброєю, стаття 7.

- Договір вимагає від держав-учасниць проводити оцінювання ризику в контексті вищезазначених зобов'язань до потенційної передачі.⁵⁵

Інші ресурси:

Дроге, Кордула і Так, Девід, *Боротьба разом і міжнародне гуманітарне право: створення правової бази*, блог МКЧХ про право та політику: 12 жовтня 2017 року, доступно за посиланням <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2017/10/17/fighting-together-international-humanitarian-law-ensuring-respect-law-assessing-responsibility-violations-2-2/>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Союзники, партнери та довірені особи: управління відносинами підтримки під час збройного конфлікту для зменшення людських втрат на війні*, МКЧХ: 2021, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/publication/4498-allies-partners-and-proxies-managing-support-relationships-armed-conflict-reduce>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Рішення про передачу зброї: застосування міжнародного гуманітарного права та критеріїв міжнародного права прав людини: практичний посібник*, МКЧХ: 2016, доступно за посиланням: <https://shop.icrc.org/arms-transfer-decisions-applying-international-humanitarian-law-and-international-human-rights-law-criteria-a-practical-guide-pdf-en.html>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Захист цивільного населення та гуманітарна діяльність у рамках Договору про торгівлю зброєю*, МКЧХ: 2020, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/publication/4069-protecting-civilians-and-humanitarian-action-through-arms-trade-treaty>

Міжнародний комітет Червоного Хреста, *Міжнародне гуманітарне право та виклики сучасних збройних конфліктів: підтвердження зобов'язань щодо захисту у збройних конфліктах до 70-ї річниці Женевських конвенцій*, МКЧХ: 2019, «Відносини підтримки» у збройних конфліктах, с.75-76.

Стівенс, Дейл і Массінгем, Єва, *Військові партнери та зобов'язання «забезпечити повагу» до МГП*, Інститут Вест-Пойнту: Воєнний кодекс: 18 листопада 2021 року, доступно за посиланням: <https://lieber.westpoint.edu/military-partners-obligation-ensure-respect/>

Центр з питань цивільного населення в умовах у конфлікті. *Бар'єри та мости в питаннях захисту: цивільно-військове співробітництво на північному сході Нігерії*. . Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах у конфлікті, 2020. <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2020/10/Nigeria-LL.pdf>.

Конвенція про конкретні види звичайної зброї (ККЗ). «Протокол V про вибухонебезпечні предмети - наслідки війни». Женева: Організація Об'єднаних Націй, 2003. <https://www.un.org/disarmament/ccw-protocol-v-on-explosive-remnants-of-war/>.

Маханті, Деніел. «Права людини та шкода цивільному населенню в ході співробітництва в галузі безпеки: структура аналізу». *Електронні міжнародні відносини*, 16 лютого 2021 року. <https://www.e-ir.info/2021/02/16/human-rights-and-civilian-harm-in-security-cooperation-a-framework-of-analysis/>.

Маханті, Даніель і Олена Креспо. *Мати своє слово: рекомендації щодо залучення місцевого громадянського суспільства до планування, розроблення, впровадження та оцінювання*

⁵⁵ Міжнародний договір про торгівлю зброєю, статті 6-7.

допомоги та співпраці США у сфері безпеки. Вашингтон: Центр з питань цивільного населення в умовах конфлікту, 2020. http://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2020/12/CIVIC_US_Report_Web-rev.pdf.

Інститут операцій з підтримання миру та стабільності. *Військовий довідник із захисту цивільного населення*. Карлайл: Інститут операцій з підтримання миру та стабільності армії США, 2015. <https://fas.org/irp/doddir/army/atp3-07-6.pdf>.

Гастон, Еріка. *Регулювання нерегламентованих суб'єктів: чи можуть правові аудити перевірки правосуб'єктності зменшити ризики роботи з недержавними та субдержавними збройними формуваннями?* Лондон: Інститут закордонного розвитку, 2021. <https://odi.org/en/publications/regulating-irregular-actors-can-due-diligence-checks-mitigate-the-risks-of-working-with-non-state-and-substate-forces/>.

Міжнародний комітет Червоного Хреста, «Союзники, партнери та довірені особи: управління відносинами підтримки під час збройного конфлікту для зменшення людських втрат на війні», (МКЧХ, 2021), <https://www.icrc.org/en/publication/4498-allies-partners-and-proxies-managing-support-relationships-armed-conflict-reduce>.

Ларрі Льюїс, «Сприяння захисту цивільного населення під час надання допомоги у сфері безпеки: перейняття досвіду Ємену», (CNA, 2019), <https://www.cna.org/research/Yemen>.

Марта Лі, Олександра Шмітт і Габріель Таріні, «Партнерство для захисту: реформування допомоги США в сфері безпеки для зменшення шкоди цивільному населенню», (Кембридж: Гарвардська школа Кеннеді, Центр науки та міжнародних відносин Белфера, 2019 р.), <https://www.belfercenter.org/publication/partnering-protect-reforming-us-security-assistance-reduce-civilian-harm>.

Мелісса Далтон, Дженні МакЕвой, Деніел Маханті, Хіджаб Шах, Келсі Хемптон, Джулі Сіндер, «Захист цивільного населення у партнерських операціях США», (Вашингтон: Центр стратегічних і міжнародних досліджень, 2018), <https://www.csis.org/analysis/protection-civilians-us-partnered-operations>.

Організація Об'єднаних Націй, «Політика належної обачності в галузі прав людини: директивна записка» (Нью-Йорк: Організація Об'єднаних Націй, 2015 р.), <https://unsdg.un.org/sites/default/files/Inter-Agency-HRDDP-Guidance-Note-2015.pdf>.

Додаток В: Гуманітарне реагування

Джерела міжнародного права

Міжнародне гуманітарне право включає різні заходи для сприяння у наданні неупередженої гуманітарної допомоги цивільному населенню під час збройних конфліктів.

- Договірне і звичаєве міжнародне гуманітарне право вимагає, щоб сторони конфлікту допускали та сприяли гуманітарній допомозі цивільним особам, які перебувають в нужді, в тому числі шляхом забезпечення свободи пересування уповноваженого персоналу з надання гуманітарної допомоги, що суттєво необхідно для виконання його функцій.⁵⁶

56 МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП, правила 55 і 56; IV Женевська конвенція, стаття 23; 59; Додатковий протокол I, стаття 70; Додатковий протокол II, стаття 18.

- Хоча для пропозицій щодо надання гуманітарної допомоги потрібна згода держави, на території якої вона здійснюється, загально визнано, що у наданні такої згоди не може бути свавільно відмовлено без наявності достатніх підстав.⁵⁷

Міжнародне гуманітарне право також, за загальним правилом, передбачає захист персоналу та об'єктів гуманітарної допомоги:

- Договірне і звичаєве міжнародне право передбачають захист персоналу та об'єктів гуманітарної допомоги.⁵⁸ Сторони збройного конфлікту не можуть скеровувати напади або вчиняти проти них інші форми насильства або брати їх у заручники.
- Операції з надання медичної гуманітарної допомоги також отримують користь від додаткового захисту відповідно до міжнародного гуманітарного права.⁵⁹

Інші ресурси:

CIVIC, Захист захисників: заходи безпеки щодо гуманітарних та медичних працівників у зонах конфліктів, 2019, доступно за посиланням: <https://civiliansinconflict.org/blog/protect-humanitarian-aid-workers/> Дебаф, Ельс, Оцінювання механізмів розслідування нападів на медичну допомогу, Міжнародний інститут миру: 2017, доступно за посиланням: https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2017/12/1712_Attacks-on-Healthcare-final.pdf

Гіллard, Емануела-К'яра, МГП та гуманітарний вплив контртерористичних заходів і санкцій: ненавмисні шкідливі наслідки благих намірів, Chatham House: 2021, доступно за посиланням: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-09/2021-09-03-ihl-impact-counterterrorism-measures-gillard_0.pdf

Захист медико-санітарної допомоги: директивні вказівки для збройних сил, МКЧХ: 2020, доступно за посиланням: <https://shop.icrc.org/protecting-healthcare-guidance-for-the-armed-forces-pdf-en.html>

МКЧХ, Інформаційний бюлетень: Повага до медико-санітарної допомоги та її захист під час збройних конфліктів і в ситуаціях, не охоплених міжнародним гуманітарним правом, МКЧХ: 2012, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/document/respecting-and-protecting-health-care-armed-conflicts-and-situations-not-covered>

Оксфордський інститут етики, права та збройних конфліктів та Оксфордська програма з прав людини для майбутніх поколінь ім. Мартіна, *Оксфордський довідник з права, що стосується операцій з надання гуманітарної допомоги в ситуаціях збройних конфліктів*, 2016, доступно за посиланням: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Oxford%20Guidance%20pdf.pdf>

УКГП ООН, Інформаційний бюлетень: Операції з надання гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів: Рамкова рамка МГП, 2019, доступно за посиланням: https://www.unocha.org/sites/unocha/files/Fact-Sheet_Humanitarian_Relief_Operations%20-%20January%202019.pdf

МакЕвой, Дженні та Арчібалд Генрі. *Переміщення та захист цивільного населення під час військових і партнерських операцій США*. Вашингтон: InterAction, 2019. <https://www.interaction.org/wp-content/uploads/2020/03/2-FINAL-2020-02-03-NGO-recommendations-on-Displacement-for-DoD-Policy-Dec-2019.pdf>

57 УКГП ООН, *Оксфордський довідник з права, що стосується операцій з надання гуманітарної допомоги в ситуаціях збройних конфліктів*, 27 жовтня 2016 р., с. 21-25.

58 *IV Женевська конвенція*, стаття 20; *Додатковий протокол I*, стаття 71; *МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП*, правила 31 і 32.

59 *Женевська конвенція I*, стаття 19; *IV Женевська конвенція*, стаття 26; *Додатковий протокол I*, стаття 12, *МКЧХ: дослідження звичаєвого МГП*, правила 25, 28 і 29.

Верховний комісар ООН у справах біженців. *Директивна записка щодо підтримання цивільного та гуманітарного характеру притулку*. Женева: УВКБ ООН, 2018. <https://www.globalprotectioncluster.org/wp-content/uploads/Guidance-Note-on-the-Civilian-and-Humanitarian-Character-of-Asylum.pdf>

Управління ООН з координації гуманітарних питань. *УКГП у тренді: гуманітарний доступ*. Нью-Йорк: Організація Об'єднаних Націй, 2010. https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM_HumAccess_English.pdf

Відділ цивільно-військової координації УКГП ООН. *Керівництво для військових 2.0: 101 серія*. Женева: Організація Об'єднаних Націй, 2017 <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/Guide%20for%20the%20Military%20v2.pdf>